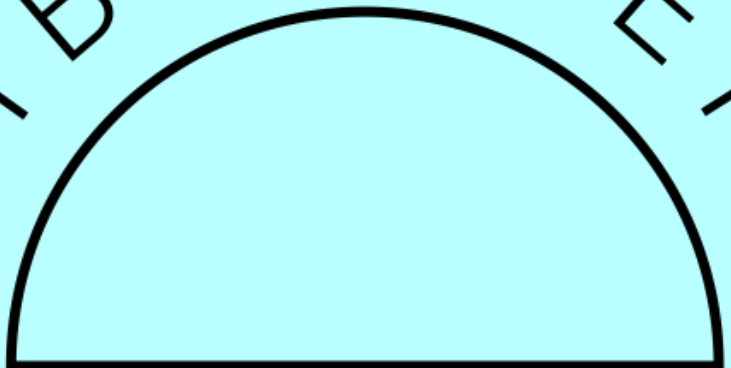
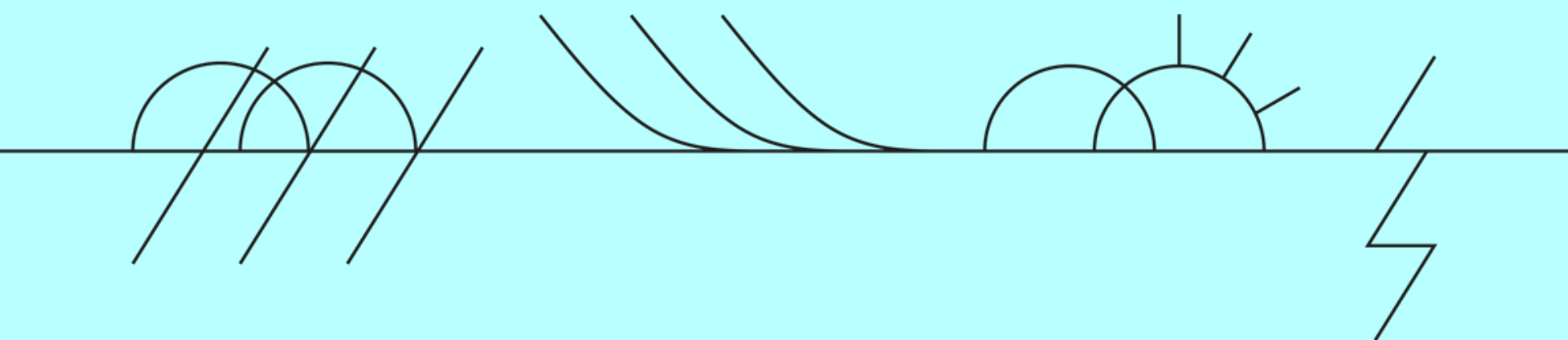


BIBLIOTEKI  
  
*dla klimatu*

*Warszawa 2023*

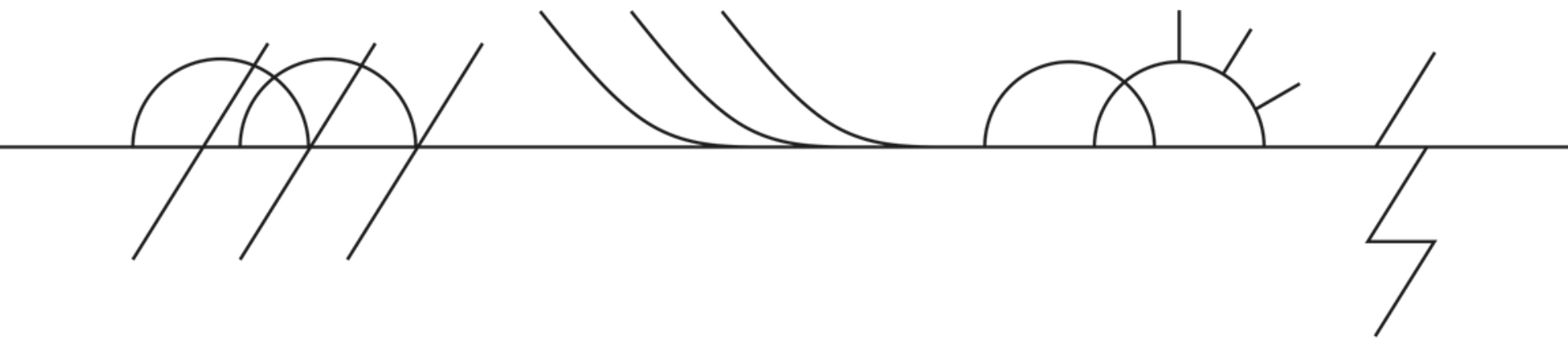
***Biblioteka jako miejsce działań dla klimatu  
– jak i dla kogo?***

# *RAPORT*



Niniejszy raport powstał przy wsparciu European Climate Foundation. Odpowiedzialność za informacje i opinie w nim przedstawione spoczywa na autorach. European Climate Foundation nie ponosi odpowiedzialności za wykorzystanie zawartych lub wyrażonych w nim treści.

Raport stanowi część projektu „Biblioteki dla klimatu” realizowanego przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, finansowanego ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz European Climate Foundation.



program  
rozwoju  
bibliotek

realizuje  
**FRSI**



POLSKO-AMERYKAŃSKA  
FUNDACJA WOLNOŚCI

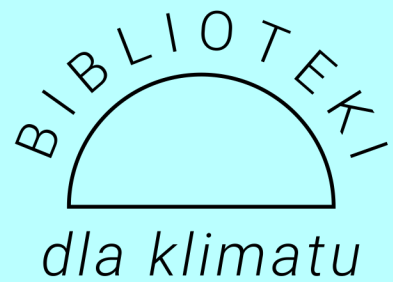
Program Rozwoju Bibliotek wspiera tysiące bibliotek publicznych w całej Polsce w pełnieniu roli lokalnych centrów aktywności społecznej. W takich placówkach ludzie spędzają czas, rozwijają swoje zainteresowania, zdobywają nowe umiejętności i wspólnie działają. Program Rozwoju Bibliotek to przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności prowadzone przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. W latach 2009-2015 było realizowane w ramach partnerstwa z Fundacją Billa i Melindy Gatesów.



## SPIS TREŚCI:

Podsumowanie wyników badania	7
Użytkowniczki i użytkownicy bibliotek	19
Pozycja i wizerunek bibliotek	26
Biblioteki a zmiana klimatu	43
Zajęcia o klimacie w bibliotekach – jak podejść do tematu?	47
Metodologia	59





## ***Biblioteka dla klimatu***

Po miesiącach wytężonej pracy przekazujemy w Wasze ręce wyjątkowy raport. Mamy nadzieję, że będzie to dla Was równie fascynująca lektura jak dla nas. Pracując z bibliotekami w całym kraju od lat wiemy, jak zmienia i rozwija się potencjał tworzonych przez Was miejsc. Od dawna jednak nikt nie podjął się badania pokazującego jak ewoluuje postrzeganie bibliotek, zmienia się profil użytkowników i użytkowników oraz ich oczekiwania.

Dodatkowym wyzwaniem, jakie sobie postawiliśmy, jest pytanie o potencjał działania bibliotek w obszarze społecznym i najważniejszych lokalnych problemów, szczególnie w małych miastach i na wsiach. Sprawdzamy to na przykładzie zmiany klimatu.

Tematyka ta może wydawać się trudna i nie bójmy się napisać – nudna i mało atrakcyjna. Jednak to zmiana klimatu jest jednym z najważniejszych globalnych wyzwań, przed którym stoimy. Nie jest to już abstrakcyjny „klimat”, tylko konkretne problemy, które nas dotykają tu i teraz. Złe samopoczucie spowodowane falami ekstremalnych upałów, bezpośrednie zagrożenia związane z gwałtownymi ulewami, susze, zmiany w porach roku, czy nawet ceny prądu.

I choć to zagadnienia pozornie odległe od Waszej działalności, to właśnie biblioteki, korzystając ze swojej pozycji i zaufania, jakim się cieszą, mogą stać się miejscem, gdzie zacznie się rozmowa o naszym wpływie na najbliższe otoczenie i konkretnych sposobach na jego ochronę.

Dla kogo spośród odwiedzających biblioteki to ważne? Od czego zacząć i jak działać? Mamy nadzieję, że wyniki poniższych badań są zachętą do sprawdzenia najlepszych pomysłów, a diagnoza wizerunku bibliotek i oczekiwań użytkowników i użytkowników, pozwoli świadomie rozwijać Wasz potencjał.

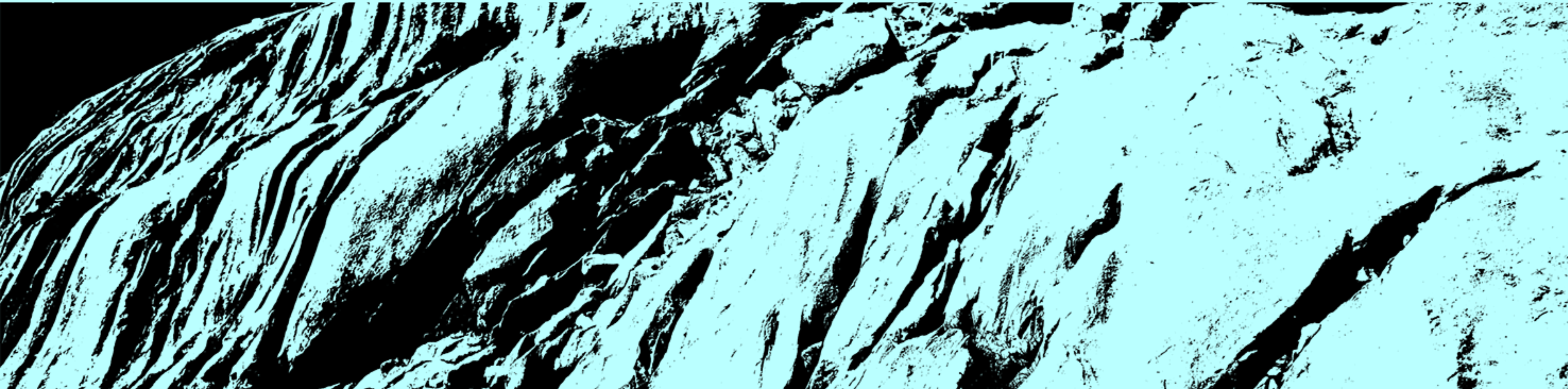
**W bibliotece najważniejsza jest książka, ale jak wynika z tego raportu, także Wy, Bibliotekarki i Bibliotekarze. To od biblioteki może się zacząć proklimatyczna zmiana w Waszych miejscowościach.**

*Marta Piechocka – Nowakowska  
Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego*

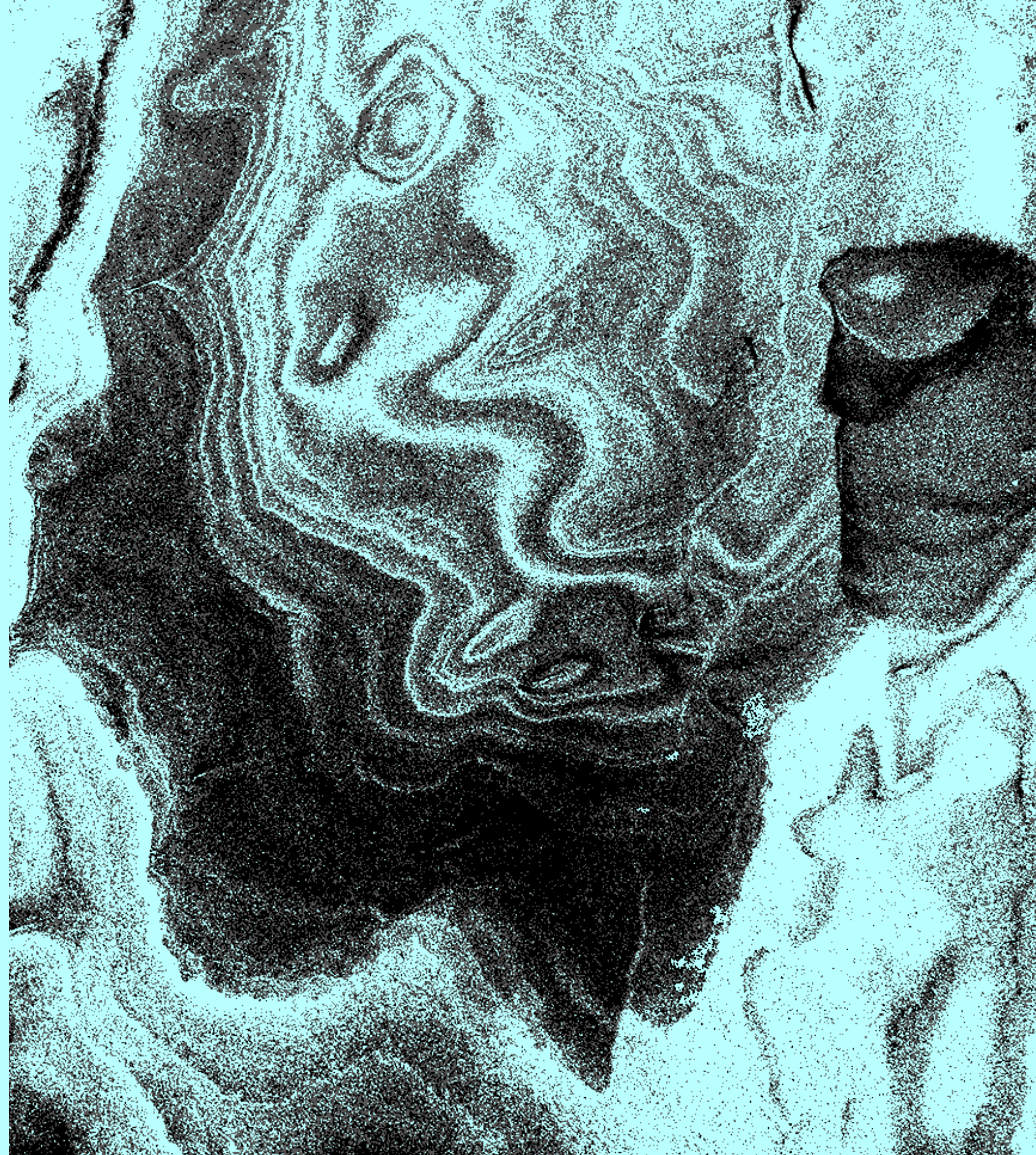
Nasze badania pokazują ważną pozycję bibliotek w społecznościach, ale też konieczność walki z fałszywym, „starym” wizerunkiem „wypożyczalni”, szczególnie wśród osób, które nie odwiedzają bibliotek.

**Zbliżanie się do spraw, które są dla ludzi istotne, z otwartością i w przyjaznej wszystkim atmosferze, jaka cechuje biblioteki, jest szansą, żeby pokazać, że biblioteka to prawdziwe serce miasta czy wsi.**

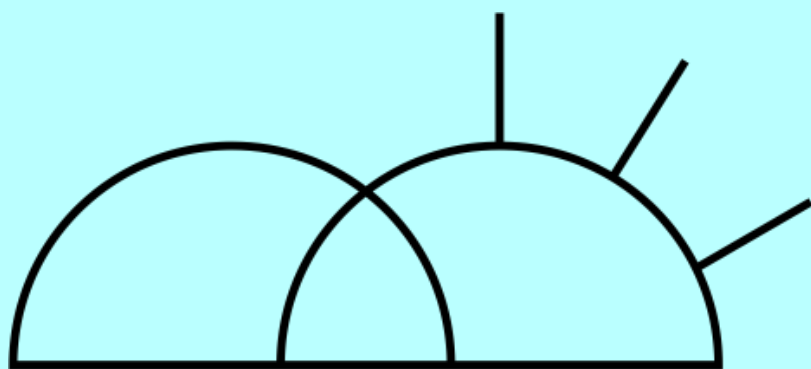
*Krzysztof Jodłowski, DayRay*



*PODSUMOWANIE  
WYNIKÓW BADANIA*



## ***Biblioteki robią dużo***



Biblioteki w małych miejscowościach aktywnie walczą o uwagę użytkowników i użytkowników za pomocą wachlarza metod i oferty zajęć. Miasta wojewódzkie zaspokajają tylko część potrzeb kulturalnych poprzez np. kina, teatry. Pozostała część wymaga energicznego działania lokalnych instytucji.

Jak pokazuje badanie, istnieje fundamentalny podział na biblioteki skupione na wypożyczaniu książek oraz biblioteki przejmujące rolę lokalnych ośrodków kultury.

W przypadku wąskiego rozumienia swojej roli, biblioteka zajmuje się (oprócz wypożyczania), wyłącznie zadaniami edukacyjnymi dla dzieci, osadzonymi wokół czytelnictwa.

Te drugie, prężnie działające w obszarze kultury, charakteryzuje kierownictwo z wizją, często dobra baza lokalowa (wiele pomieszczeń do wykorzystania), zespół chętny do pracy oraz wsparcie ze strony samorządu.

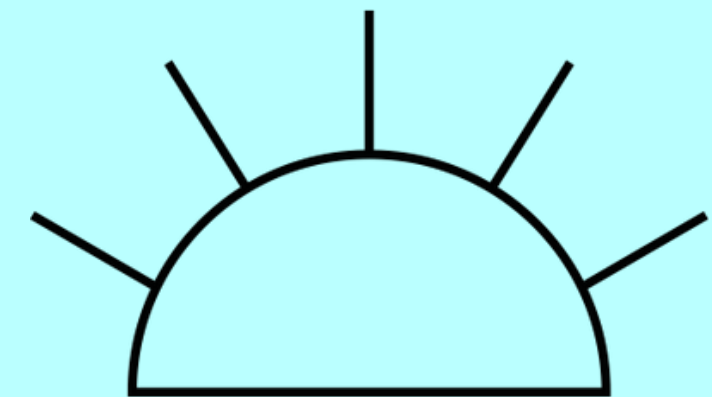
Ludzie są kluczowi dla jakości funkcjonowania biblioteki i odzewu, jaki zyskuje wśród mieszkańców. Tam gdzie jest zapał, widać ogromną różnorodność oferty zajęć, chęć bibliotekarek i bibliotekarzy do nauki, a także istotną rolę socjalną (czy wręcz terapeutyczną) biblioteki. Te miejsca wychodzą do ludzi i starają się ponad wymagania statutowe.

Punktem wyjścia dla działań biblioteki zawsze jest książka. Wszystkie biblioteki, także te szczególnie otwarte na nowe działania, nadal traktują książkę i słowo jako podstawę swoich działań.



## ***Działania bibliotek skierowane są do wielu***

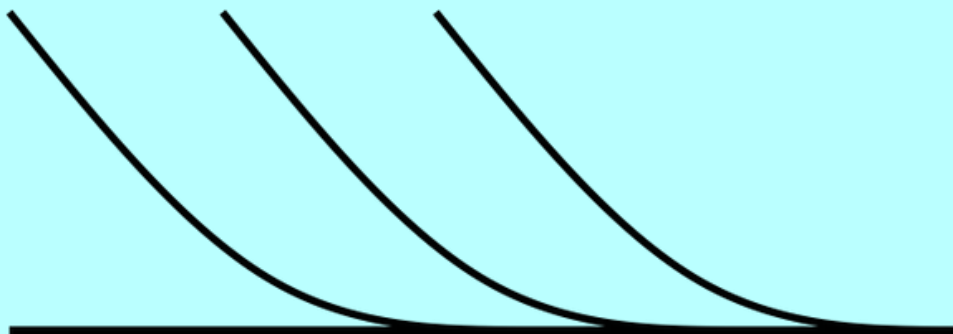
Głównymi użytkownikami i użytkowniczkami bibliotek są kobiety, dzieci i młodzież w wieku szkolnym z rodzicami, osoby w wieku emerytalnym, a także osoby w pewnym stopniu wykluczone. Z kręgu oddziaływania bibliotek znika grupa wiekowa młodych dorosłych, dlatego wszelkie inicjatywy, które ściągną osoby w wieku 25 – 35 są dla bibliotek bardzo ciekawe.



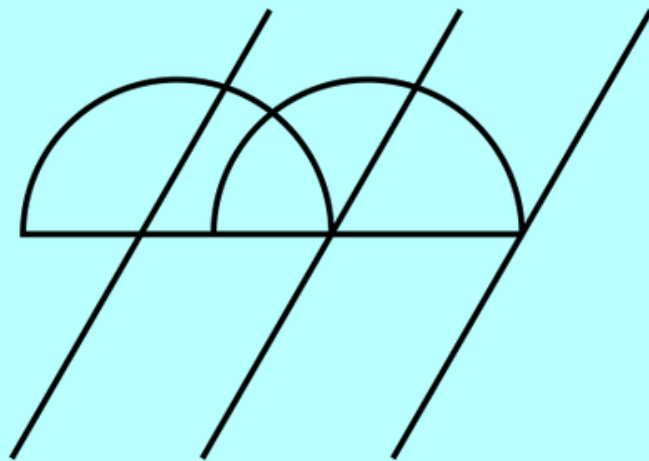
## ***Biblioteki jako lokalni liderzy***

**Bibliotekom, które stają się prężnymi instytucjami lokalnymi, dysponującymi siecią kontaktówi doświadczeń edukacyjnych oraz organizacyjnych, łatwo adaptować się do kolejnych zadań i ról.  
Sprzyja temu fakt, że:**

- biblioteka pozostaje miejscem demokratycznym – dla wszystkich, ma naprawdę służyć społeczności i odpowiadać na kwestie ważne dla mieszkańców,
- w bibliotece pojawiają się bardzo różne inicjatywy, wolne od naleciałości politycznych,
- biblioteka dysponuje kapitałem intelektualnym, który ściąga do siebie lokalnie nie tylko elitę, ale też mieszkańców mających pasje lub po prostu ważne kwestie do podjęcia. Często staje się areną dla spraw, które nie są podejmowane przez inne instytucje. Ściąga osoby, którym „się chce”.



## ***Miejsce na klimat w bibliotece***

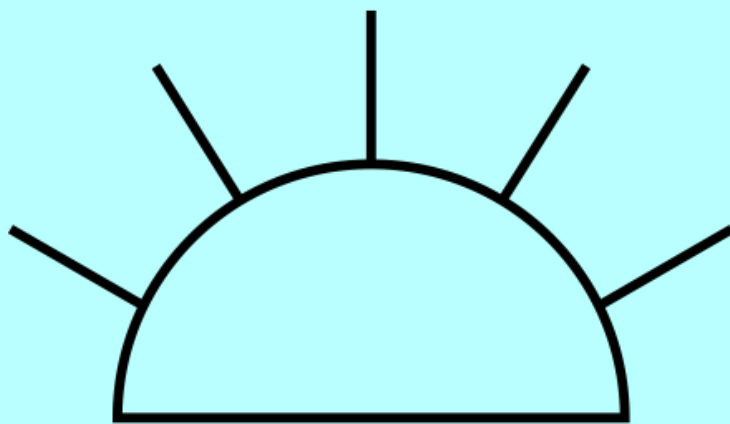


**Aktywnie działające biblioteki są gotowe by pełnić rolę lokalnych centrów edukacji klimatycznej i inicjować proklimatyczną zmianę w swoich miejscowościach. Dlaczego?**

- Respondenci pracujący w bibliotekach i kierujący nimi uważają, że zmiana klimatu to fakt naukowy i zagrożenie. Są w tym podobni do ogółu społeczeństwa. Biblioteka jako lokalne centrum kulturotwórcze, które ma duży kapitał zaufania społecznego, posiada stabilną podstawę do prowadzenia działań edukacyjnych w tym obszarze.
- Respondenci (zarówno bibliotekarki i bibliotekarze, jak i Polki i Polacy) sądzą, że podejmowanie problematyki zmiany klimatu podczas zajęć w bibliotece byłoby jednocześnie ważne i ciekawe.
- Większość badanych bibliotekarek i bibliotekarzy ocenia, że zajęcia na temat zmiany klimatu mogłyby przybrać w ich bibliotece charakter cykliczny.

## ***Jak zacząć?***

Przede wszystkim należy pamiętać, że ramą dla pracy z tematami około-klimatycznymi powinna być lokalność i natura, natomiast z całą pewnością nie „ekologia”, która powoduje negatywną polaryzację wśród mieszkank i mieszkańców miejscowości. Rama osadzenia zajęć powinna być wolna od sporu o charakterze politycznym.



### **Rekomendowane rozwiązania priorytetowe – czego biblioteki potrzebują :**

1.

#### **Szkolenia dla bibliotekarek i bibliotekarzy**

– proponowane są dwa warianty, obydwa spotykające się z zainteresowaniem bibliotekarek i bibliotekarzy: cykl kilku dwugodzinnych szkoleń online, prowadzonych przez żywego prowadzącego (nie pod postacią video do odsłuchu), albo przyjazd do punktu szkoleniowego na kilka dni.

2.

#### **Kompaktowe materiały edukacyjne**

– rozszerzona, ale nadal zwarta edukacja dla bibliotekarek i bibliotekarzy, scenariusze prowadzenia ciekawych zajęć (trafiających do różnych grup odbiorców) oraz materiały edukacyjne dla mieszkańców.

**Rekomendowane pomysły na organizację zajęć:**

1.

**Eksperci** – bibliotekarki i bibliotekarze z dużym naciskiem wskazują, że charyzmatyczne ekspertki i eksperci, znający przedmiot od strony praktycznej i prowadzący zajęcia w sposób angażujący dla uczestniczek i uczestników, są silnym atutem.

2.

**Plan na symultaniczne zajęcia dla matki i dziecka** – analogiczny temat, albo ujęcie od dwóch różnych stron, tak by matka mogła uczestniczyć w jednej sali, a dziecko w drugiej.

**Rekomendowane obszary tematyczne i podejście do nich:**

1.

**Zajęcia o naturze: zachodzące w niej zmiany i możliwa ochrona.** O takim zagadnieniu warto mówić poważnie, ale też osłabić działanie emocjonalne lekkością komentarza. Dać praktyczne porady na tle szerszego kontekstu. Spróbować przyciągnąć młodych dorosłych i mężczyzn.

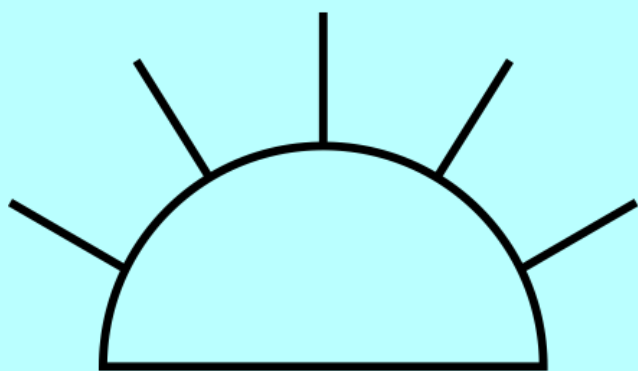
2.

**Lokalność:** obieg rzeczy, wsparcie sąsiedzkie, życie na miejscu, tu i teraz. Warto podejść do tego zagadnienia pozytywnie i lekko, spróbować praktycznych porad. Na udział kobiet można liczyć bez większych wątpliwości, ale dobrze byłoby przyciągnąć też mężczyzn oraz ogólnie młodych dorosłych.

3.

**Dezinformacja klimatyczna:** z powagą i siłą wystąpić przeciwko zjawisku, przedstawić konkrety, trafić do wszystkich. To potencjalnie silnie konfrontacyjny wątek, polityczny i emocjonujący (dlatego biblioteki patrzą na niego ostrożnie), ale też interesujący dla odbiorców.

## **Skuteczność działań dla klimatu w bibliotekach**



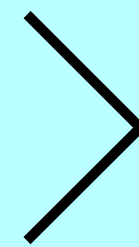
### **Skuteczność działań dla klimatu w bibliotekach zależy od kilku czynników:**

1. Działania muszą być otwarte na wszystkich, bez stereotypowo przypisywanej tematyce klimatycznej polaryzacji czy wchodzenia w rolę polityczną.
2. Bibliotekarki i bibliotekarze powinni otrzymać wsparcie w zdobywaniu większych kompetencji związanych z tematyką klimatyczną, by czuć się pewniej w tym obszarze. 2/3 pracowników bibliotek ocenia swoją wiedzę jako „średnią”. Zmiana klimatu niesłusznie kojarzy się im przede wszystkim z nieco nudnymi (bo zbyt dobrze znanymi), popularnymi ujęciami, takimi jak segregacja śmieci czy niewiele mówiąca dbałość o planetę, które są stereotypowo rozumianą „ekologią”. Doniosłość i rozległość konsekwencji zmiany klimatu pokazują lepiej, m.in. lokalne i bezpośrednie zagrożenia (susza), nowe źródła energii czy ogrzewanie domów.
3. Dotarcie do dorosłych. Obecnie dzieci wydają się bibliotekom główną grupą docelową dla działań edukacyjnych w obszarze klimatu. Natomiast potencjał wykorzystania tego tematu do zainteresowania różnorodnych grup dorosłych odbiorców jest znaczący i wart wykorzystania – w tym dotarcie do kobiet.

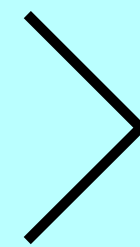
## ***Szansa dla kobiet***

*Kobiety to najważniejszy  
target dla bibliotek*

*Biblioteki skutecznie  
do nich docierają*



Już w badaniach jakościowych widoczne było, że na rozmowy o bibliotekach przychodzą głównie – a wręcz wyłącznie – kobiety. To kobiety tworzyły trzon organizacji czytelniczych i to one znajdowały wspólny język z pracownikami bibliotek, także przede wszystkim kobietami. Jedyni mężczyźni, jacy przewinęli się przez badanie jakościowe, to osoby zajmujące kierownicze stanowiska w innych instytucjach lokalnych i w urzędach samorządowych.



## **Podwyższone zainteresowanie kobiet ofertą bibliotek zostało potwierdzone w badaniu ilościowym:**

- 55% kobiet deklaruje obecność w bibliotece w ciągu roku, w porównaniu do 41% mężczyzn. W centrach kultury również bywają istotnie częściej. Również statystycznie częściej uznają biblioteki za centra kultury, wiedzą lepiej od mężczyzn, że w bibliotekach dużo się dzieje i że to nowoczesne ośrodki, z bogatą ofertą zajęć.
- Istotnie częściej biorą udział w zajęciach o literaturze oraz poezji. Bardziej doceniają przyjazną atmosferę, a także to, że mogą się nauczyć praktycznych umiejętności.
- Statystycznie istotnie częściej niż mężczyźni wskazują wspólną pracę na warsztatach, pokazy i lokalne wycieczki jako lubiane przez nie formy pracy w bibliotekach.
- Charakteryzuje je podwyższona reakcja zainteresowania na następujące tematy potencjalnych zajęć: poważna choroba, zdrowie psychiczne, nasza natura, stworzenie ogrodu społecznego, lokalny obieg rzeczy, kuchnia wegańska.

## **Kobiety pozostają w zasięgu edukacyjnym biblioteki**



*Biblioteka ma łatwiejsze dotarcie do kobiet, więcej kobiet czyta, studia humanistyczne to też kobiety.*

**[FGI: biblioteka w siedzibie gminy 5–10 tys.,  
woj. warmińsko–mazurskie]**



*Kobiety też czytają, przychodzą z małymi dziećmi, tu są współcześni autorzy, one chcą coś lekkiego, po jakąś odskocznię. Żeby je skłonić, trzeba przez dzieci, jeśli dzieci wygrały konkurs, to są zadowolone i zostają.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys.,  
woj. lubelskie]**



*Ja widzę tu [w zajęciach o zmianach klimatu] kobiety poprzez macierzyństwo, tu jest dużo świadomych mam, którym zależy, by ich dzieci żyły w fajnym świecie. To jest do wykorzystania potencjału międzypokoleniowego. Dużo świadomych kobiet można pozyskać przez dzieci. Jeździmy z dziećmi na spacer w Beskid, tam są spotkania z przyrodnikiem, tam tematy proekologiczne są i to w automatyczny sposób wiążemy z przyszłością dzieci. Widzę też zaczepienia w tym co robimy w bibliotece w małych skalach – pojawia się nam zielarstwo, naturalne kosmetyki, joga (skupianie się na sobie i z większą uważnością), coś z zadbania o dobrostan... Kobiety potrzebują choćby namiastki dobrostanu. Widzimy też ten dobrostan w przyrodzie, ludzie zaczynają to doceniać, że z przyrody można wyciągać spokój i relaks. To jest dla kobiet łapanie oddechu.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys.,  
woj. podkarpackie]**



## **Specyfika oferty bibliotek dla kobiet**

**Oferta bibliotek dla kobiet powinna być rozpatrywana także w szczególnym ujęciu społecznym i emocjonalnym.**

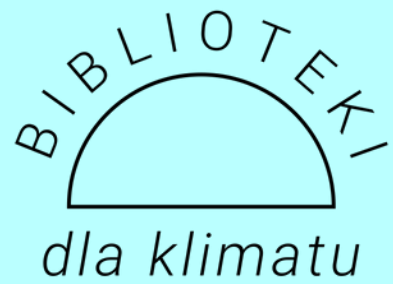
Biblioteka dla kobiet jest miejscem, w którym można spotkać osoby podobne do siebie – doświadczone, zaangażowane, wartościowe – z którymi można spędzić czas w sposób jakże odmienny od codziennej gonitwy. Można usiąść, zatrzymać się na chwilę, odbyć znaczącą rozmowę o ważnych sprawach, które poruszają prawdy życiowe i budują głęboką wieź.

W tym znaczeniu biblioteka potrafi stworzyć azyl, miejsce wyjątkowego porozumienia, w którym kobiece „ja” może się rozwijać bez skrępowania w warunkach przyjaznego zrozumienia i aktywności intelektualnej, której nie zapewniają inne miejsca.

||

*2/3 u nas to kobiety, w każdej kategorii wiekowej. Ciągle narzekamy na brak czasu, trudno się skupić na czytaniu, zrobiliśmy sobie dyskusyjny klub kobiet w wieku 40–45. Ja odkryłam taką potrzebę wśród czytelniczek, że dobrze byłoby usiąść i pogadać o życiu, gdy książka jest pretekstem do rozmowy. Udaje się to raz na 2 miesiące i bardzo ważne jest to, że ktoś się wtedy zajmuje dziećmi. Do południa pracujemy, a po południu nie ma kto pomóc w opiece nad dziećmi, więc zajęcie się dziećmi jest kluczowe. Miasto też powołało projekt „literka z miasta”, który wspiera kobiety wracające na rynek pracy, ja też zostałam zaproszona, jako taka liderka, teraz na te spotkania trzeba się zapisywać, bo jest dużo chętnych. Więc kobiety mają potrzebę uczestnictwa w życiu kulturalnym, tylko musimy wiedzieć, że to wartościowe a nie przypadkowe, z kim idę rozmawiać, wiem że będą korzyści dla samorozwoju, że pogadam z innymi kobietami. To spotkanie dyskusyjnego klubu książki to jest oddech, to jest funkcja żeby się zatrzymać, wypić kawę, pobyć z innymi kobietami i przez chwilę nie myśleć o innych obowiązkach, pomyśleć, że znalazłam czas, żeby przeczytać, robię coś dla siebie. Spotkania w mieście to networking, tam jest dużo sieciowania i samorozwoju. A w bibliotece to zrobienie czegoś przyjemnego dla siebie, tu nie musi być o samorozwoju. To jest rozwój, ale nie chodzi o odhaczanie tasku, tylko sobie przyjdę i usiądę i pogadam.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. podkarpackie]**



## **Pozostałe grupy, do których docierają biblioteki: dzieci / młodzież oraz seniorzy**

Dzieci i młodzież są blisko biblioteki trochę z konieczności (szkoła), ale też dla autonomicznych wartości, jakie zapewnia im biblioteka.

Silnie obecni są też seniorzy, dla których kontakt z przyjaznym personelem biblioteki oznacza podtrzymywanie zainteresowań, żywej interakcji intelektualnej i po prostu pozostawanie w znaczącej relacji z innymi uczestnikami życia.

## **W bibliotece odnajdują się również grupy marginalizowane**

Bezpieczna i otwarta atmosfera emocjonalna daje możliwość uczestnictwa w bibliotece grupom, które są spychane na boczny tor życia społecznego.



*Ludzie z autyzmem się bali, ale spróbowaliśmy ich ściągnąć, więc zrobiliśmy wernisaż ich prac. Bali się, że nie pasują, ale tu ktoś z nami normalnie rozmawiał, rozumiał, chciał pomóc. Byli w szoku, że tak tu jest fajnie! Był tort, mnóstwo ludzi, wernisaż prac naszego podopiecznego z autyzmem, był burmistrz... Nasi podopieczni tu się świetnie czuli! Tak dobrze, że zrobiliśmy to w tym roku powtórnie. I postanowiliśmy robić tu szkolenia i grupy wsparcia dla rodziców.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. mazowieckie]**

## **Wśród korzystających z bibliotek widoczna jest luka pokoleniowa**

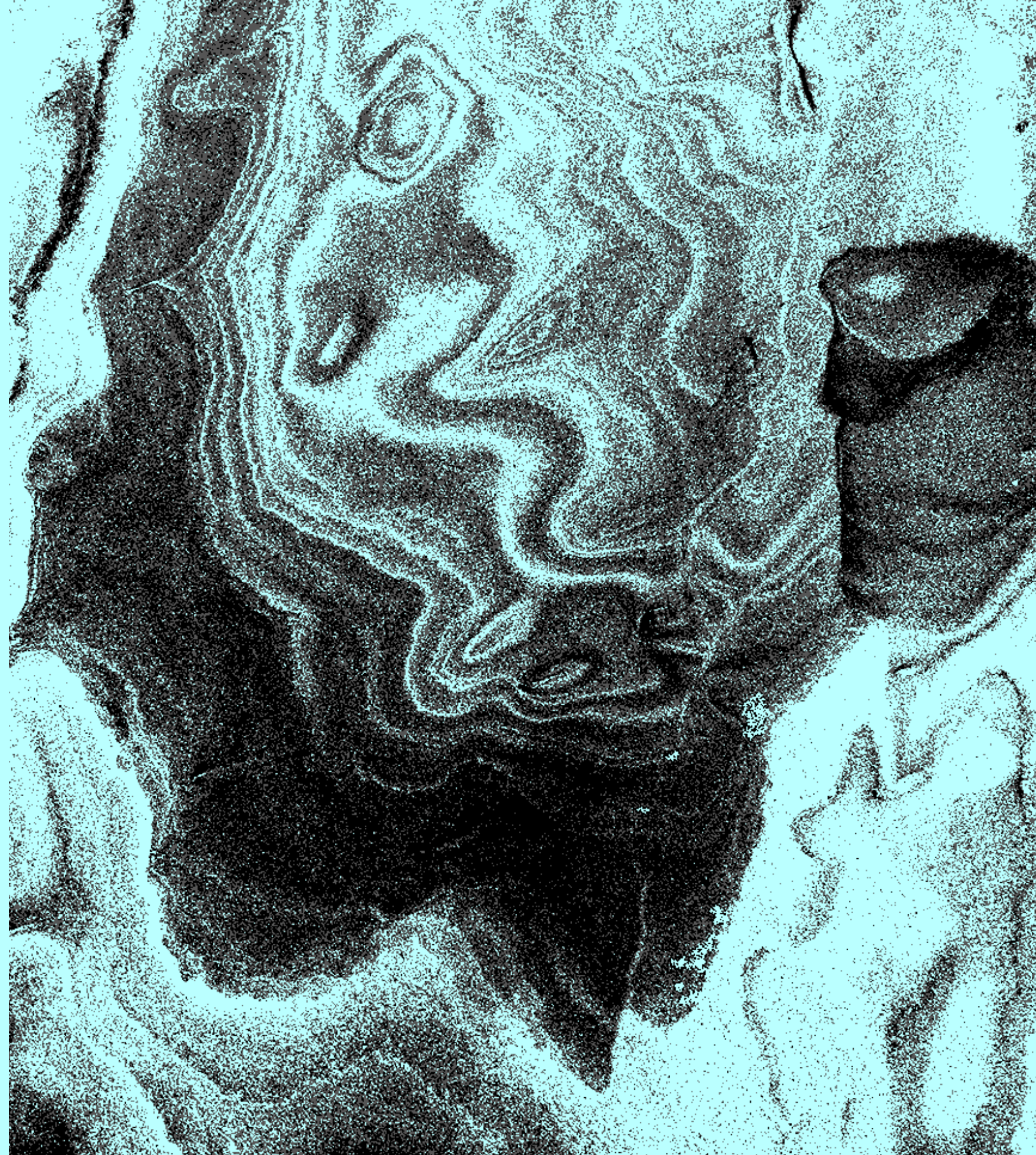
Z zasięgu biblioteki znika grupa dwudziesto- i trzydziestolatków, którzy po zakończeniu okresu edukacji szkolnej przenoszą swoje centra interesów życiowych do większych ośrodków, odkrywać swoją świeżo uzyskaną dorosłość.

## **Wracają po kilkunastu latach, gdy zaczynają wychowywać własne dzieci**

Biblioteki chciałyby odzyskać ich uwagę wcześniej, dlatego wszelkie metody skierowania percepcji tej grupy wiekowej na ofertę biblioteki byłyby witane z dużym zainteresowaniem.

*BADANIA*

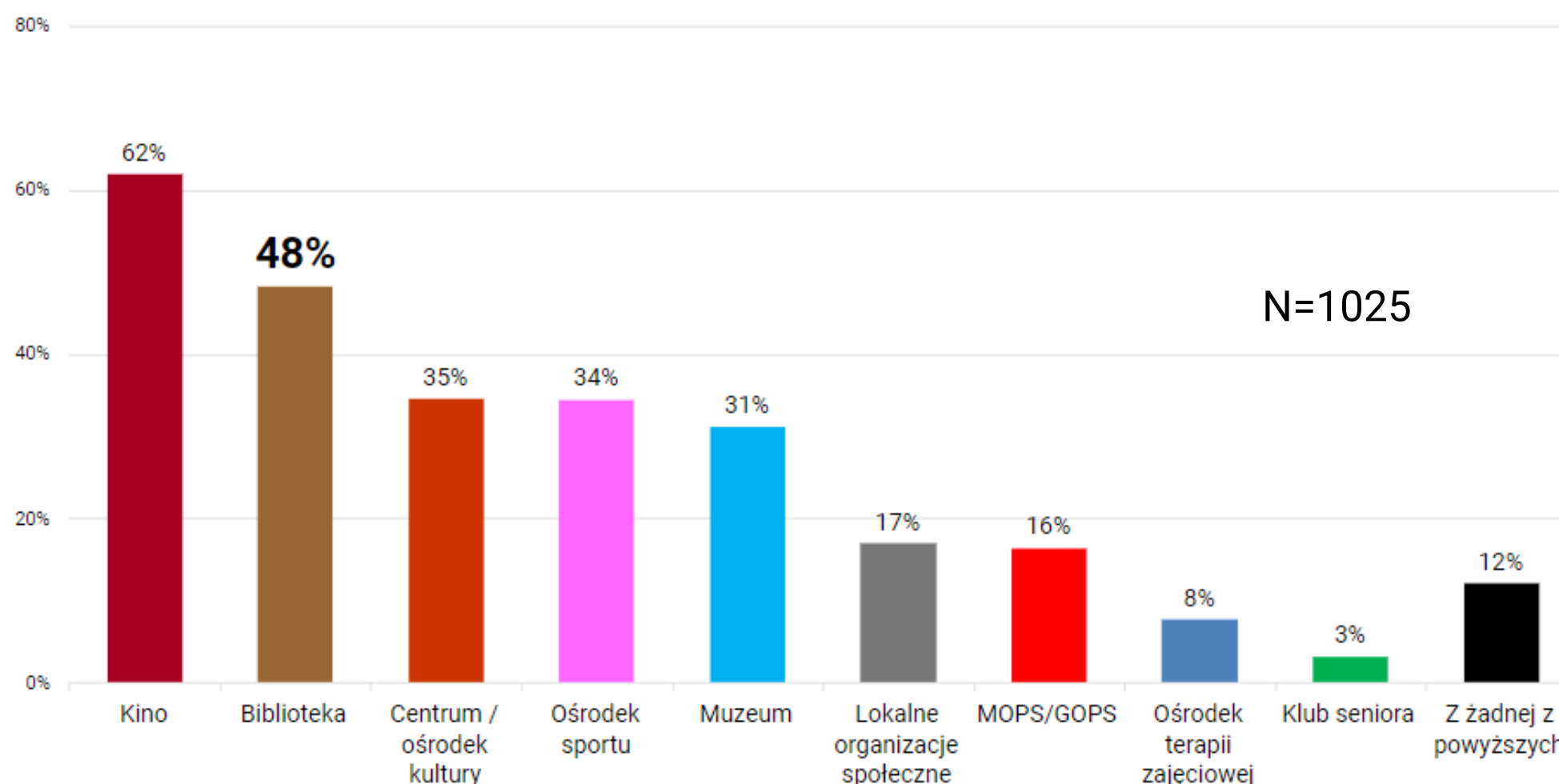
*UŻYTKOWNICZKI  
I UŻYTKOWNICY  
BIBLIOTEK*



## **Blisko połowa Polek i Polaków deklaruje, że skorzystała z biblioteki przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku**

**Średnia** odwiedzających bibliotekę przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku dla Polski ogółem to **48%** – **głównie kobiety**

**Odsetek populacji korzystający z różnych instytucji lokalnych**



### **Wyżej od średniej:**

kobiety (55%), wykształcenie wyższe (53%), osoby 18–24 lat (58%) i 25–34 lata (54%), mieszkańcy ośrodków 20–50 tys (55%), osoby uważające bibliotekę za lokalne centrum kultury (60%), osoby mające partnera i dziecko w domu (54%).

### **Istotnie poniżej średniej:**

mężczyźni (41%), osoby uważające bibliotekę za wypożyczalnię i nic ponadto (41%).

Z jakich lokalnych instytucji (w Pana/i mieście lub w pobliskiej miejscowości) skorzystał/a Pan/i przynajmniej raz w ciągu ostatniego roku?

## Biblioteka jest odwiedzana dość często

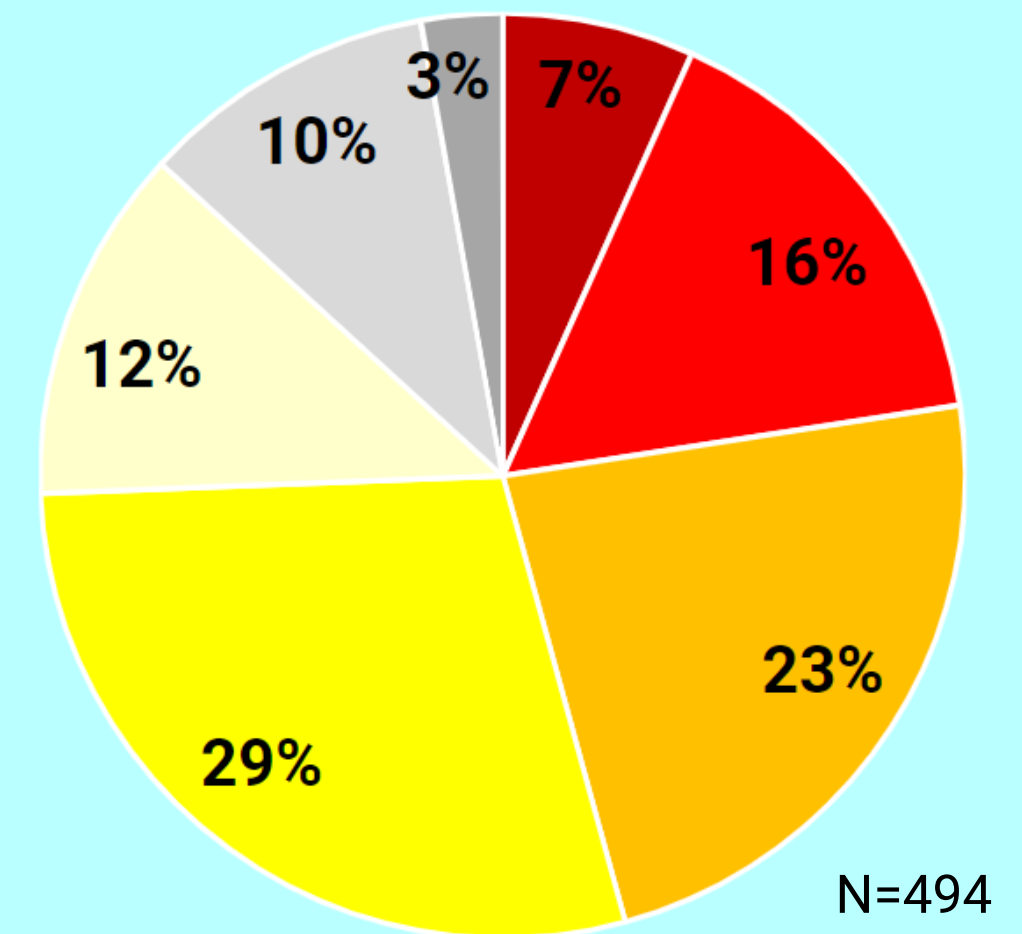
Pracowniczki i pracownicy bibliotek twierdzą, że w swoim kręgu oddziaływania (gmina, miasto, a w przypadku filii – także szereg okolicznych wsi) mają dostęp do szerokich kręgów mieszkańców. Według deklaracji, prężne biblioteki mają w swoich bazach nawet 1/3 mieszkańców, mogąc do nich efektywnie dotrzeć w razie potrzeby.

Metody dotarcia są różne, od klasycznej wizyty w bibliotece, przez punkt mobilny do książkomatów na dworcach kolejowych. Biblioteki stosują zaproszenia osobiste sms-owe, zawiadamiają rodziców poprzez dzieci, posługują się ulotkami.

Jednocześnie, pracowniczki i pracownicy bibliotek utrzymują, że przewijają się te same twarze: i przy wypożyczaniu, i przy wielu zajęciach występują ci sami uczestnicy. Daje to podstawy, by ostrożnie oceniać deklaracje Polek i Polaków, twierdzących że 48% było w bibliotece w ciągu ostatniego roku.

### Częstotliwość bywania w bibliotece

- Kilka razy w tygodniu
- Raz w tygodniu
- Raz na 2-3 tygodnie
- Raz na miesiąc
- Raz na 2-3 m-ce
- Rzadziej niż raz na 3 m-ce
- Jednorazowy kontakt
- Wcale
- Trudno powiedzieć



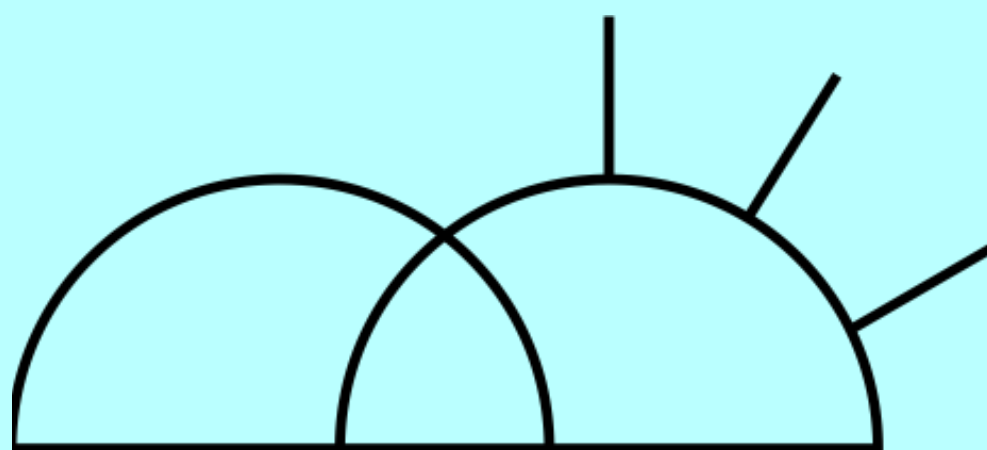
Pytanie:  
Średnio jak często korzystał/a Pan/i ze wspomnianych instytucji?

## **Biblioteka jest odwiedzana dość często**

“

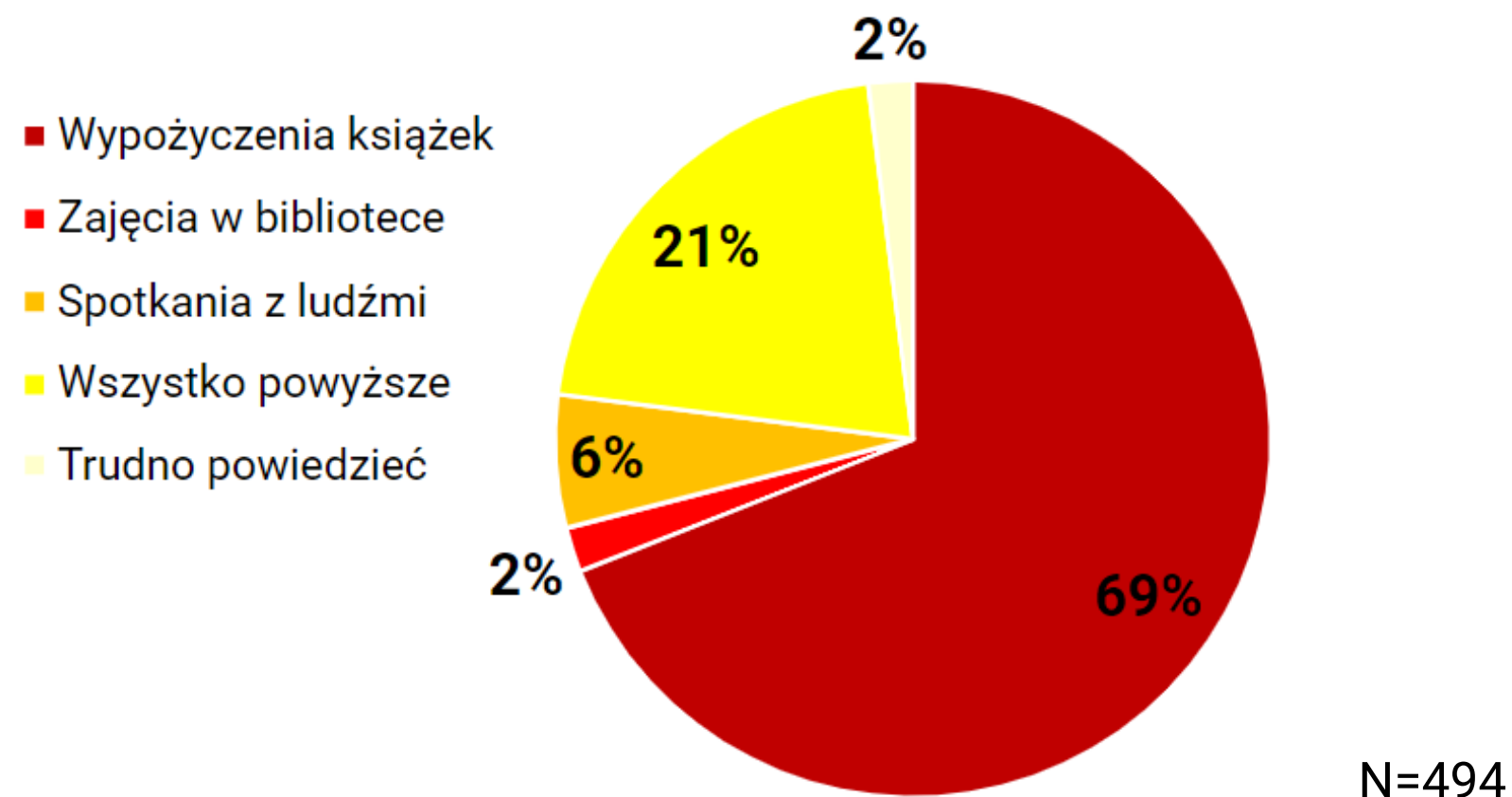
*Mamy całą bazę różnych ludzi, mamy do nich dane osobowe. Mamy tu dostęp do 10 tysięcy ludzi, stosując różne formy promocji (fb, newsletter, ulotki), możemy dotrzeć do każdego. Każde dziecko może dostać w łapkę informację. Przychodzą do nas autorzy, przychodzi 100 osób i można każdemu dać ulotkę. I dużo seniorów przychodzi. Nawet przez dziennik elektroniczny docieramy do rodziców. I publikacje uświadamiające dla osób w różnym wieku, biblioteka jest dobrym miejscem do rozpowszechniania tej publikacji. Najlepiej łączyć ulotki z warsztatami.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]**



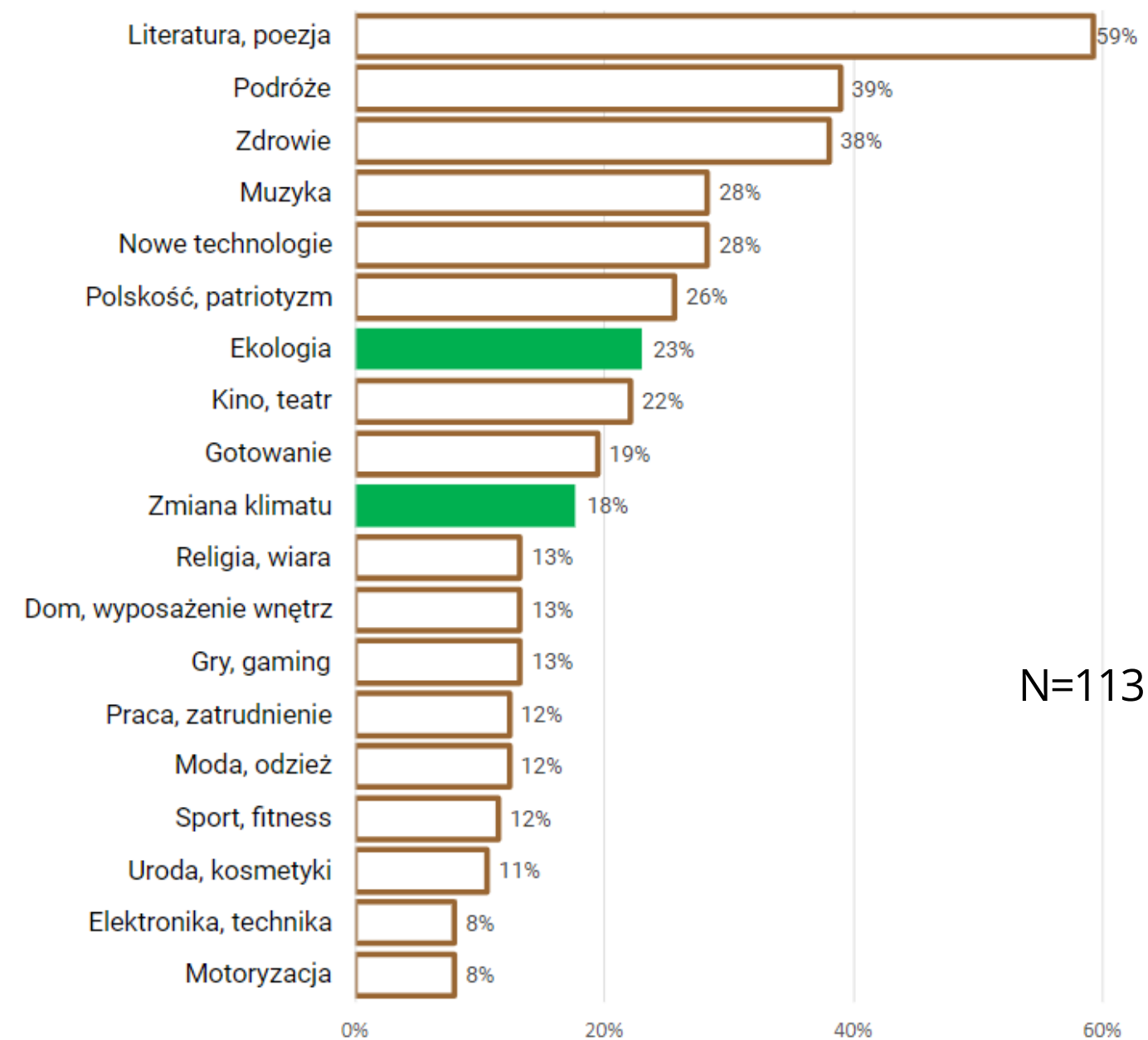
# Biblioteka jest odwiedzana przede wszystkim dla książek, zajęcia to znacznie słabszy motywator

**Powody odwiedzania biblioteki**



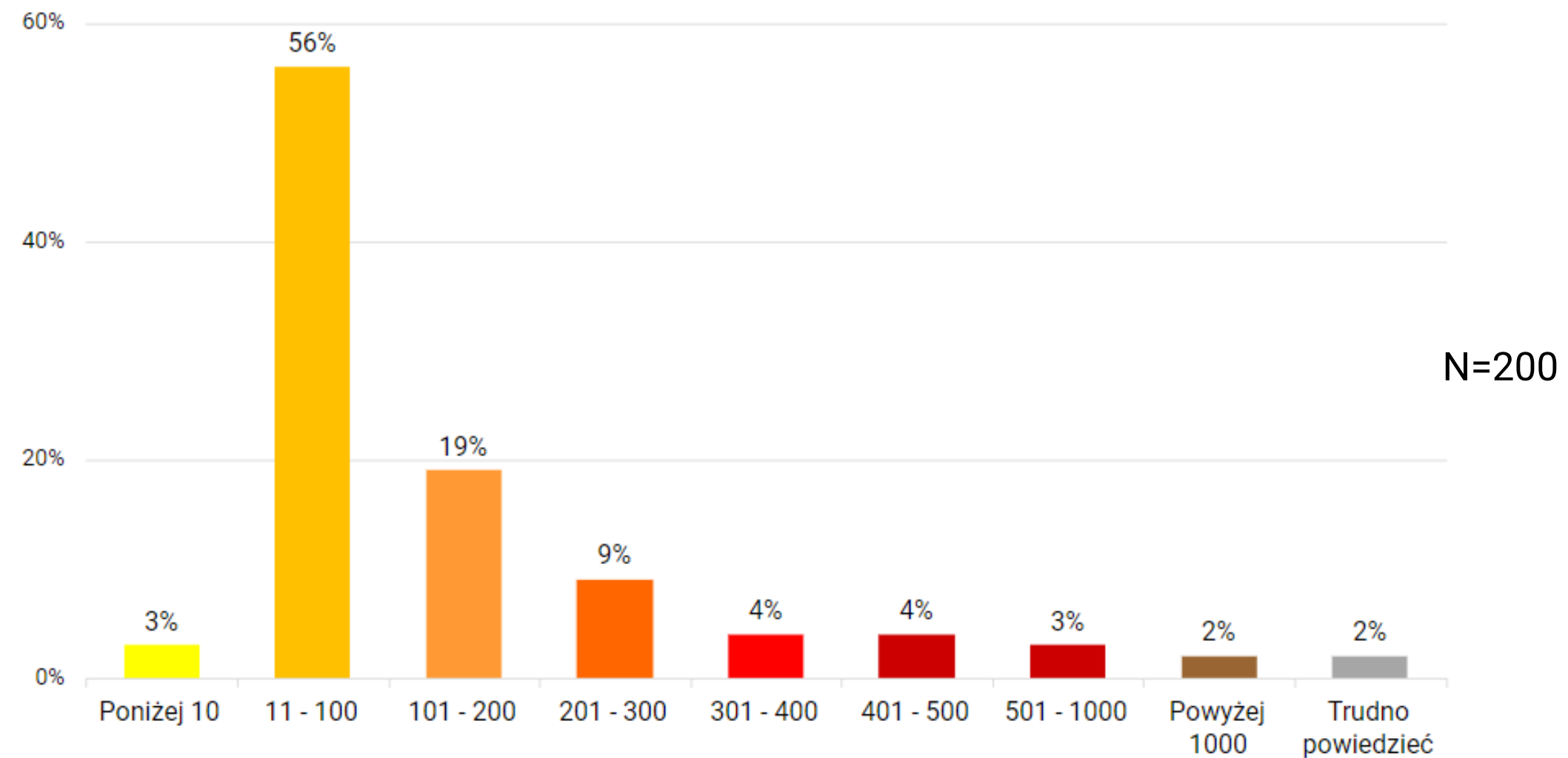
Pytania:  
Co przede wszystkim zachęca Pana/ią do korzystania z biblioteki?  
Jakich tematów dotyczyły zajęcia w bibliotece, w których do tej pory brał/a Pan/i udział?

**Dotychczasowa tematyka zajęć w bibliotece**



## Większość bibliotek odnotowuje obecność między 11 a 100 osób tygodniowo

Liczba osób korzystających z biblioteki w ciągu tygodnia



Pytanie:

Szacunkowo, ile osób korzysta z biblioteki w ciągu tygodnia?



## Specyfika małych miejscowości

||

*Nasza miejscowość jest ani za duża ani za mała. Pewne instytucje nie mają racji bytu, typu kino, bo to robi Lublin, my jesteśmy za blisko. Z drugiej strony nie jest tak mała, byśmy nie rozdzielali biblioteki od domu kultury – w mniejszych miejscowościach biblioteka skupia obydwie funkcje, gminy próbują robić to dla oszczędności w jednym budynku, u nas specjalizacja jest większa.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]**

***Nie da się nie współpracować w małym mieście wszystko jest blisko.***

**[FGI: biblioteka w siedzibie gminy 5–10 tys., woj. warmińsko-mazurskie]**

||

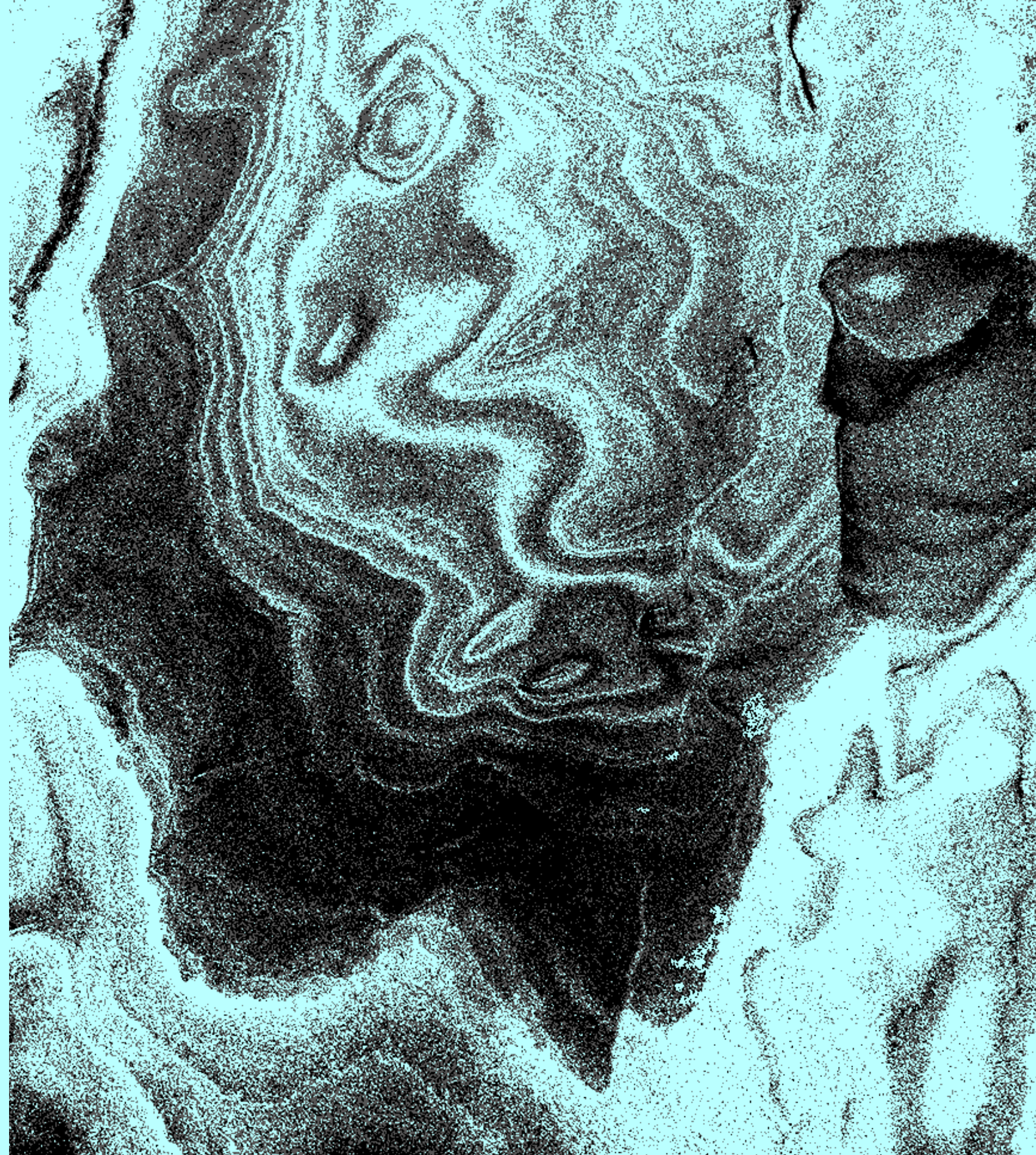
*W małych miejscowościach ludzie potrafią sobie racjonalnie zagospodarować wolny czas, mają go na pracę, rozrywkę i wzbogacenie kulturalne. Nie ma tu wyścigu szczurów, ludzie są bardziej otwarci i uśmiechnięci i życzliwi niż w dużych miastach. Koleżanki z wiejskich filii też mają dobre czytelnictwo.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. łódzkie]**



**Biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys. mieszkańców, woj. warmińsko-mazurskie**

*POZYCJA I WIZERUNEK  
BIBLIOTEK*



## ***Biblioteka jest „czymś więcej”: tworzy więź emocjonalną ze swoją stałą użytkowniczką i użytkownikiem***

***Biblioteka ma bliski kontakt ze swoimi użytkowniczkami i użytkownikami, wręcz wytwarza z nimi więź o zauważalnym stopniu intymności.***

W małych miejscowościach, które się starzeją i w których życie płynie wśród trudów ekonomicznych (na tle niskiej jakości dostępnej pracy) biblioteki pełnią rolę socjalną, umożliwiając użytkowniczkom i użytkownikom aktywność intelektualną, ale też wartościowe rozmowy z bibliotekarkami (głównie są to kobiety) i integrację mieszkańców ze sobą.

***Biblioteka sama zapracowała sobie na miano instytucji zaufania publicznego.***

//

*W małych filiach kontakt z czytelnikami jest dużo mniej formalny niż w dużych. My się z paniami znamy po imieniu, wiemy o nich więcej osobistych spraw. Miejska biblioteka to typowe działania biblioteki. Tutaj żaden bibliotekarz nie jest tylko bibliotekarzem, jest również powiernikiem, animatorem życia gminnego, jest jakby spritus movens.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. śląskie]**

//

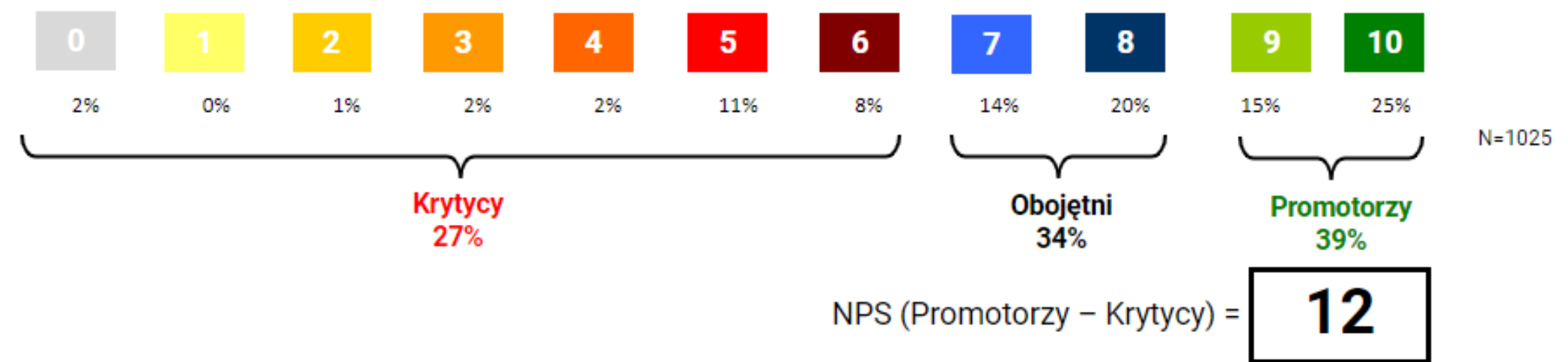
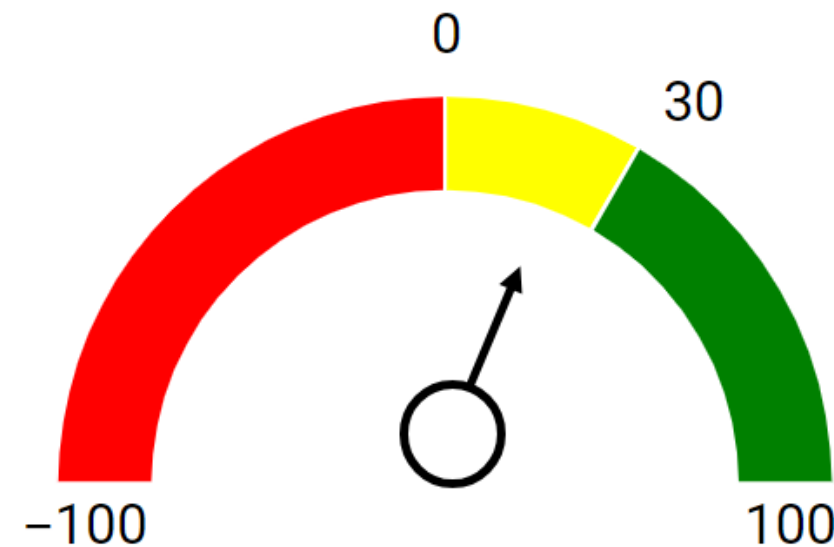
*Bibliotekarz słucha, pełni rolę podobną do lekarza, księdza, fryzjera.*

**[FGI: biblioteka w siedzibie gminy 5–10 tys., woj. warmińsko-mazurskie]**

## Net Promoter Score: uniwersalne narzędzie do pomiaru jakości relacji użytkowniczej i użytkownika z podmiotem/ marką/ instytucją

### Net Promoter Score – centrum/ośrodek kultury

W skali od 0 do 10 na ile prawdopodobne jest, że polecił(a)by Pan/i swojej rodzinie lub znajomym korzystanie z lokalnego centrum kultury?

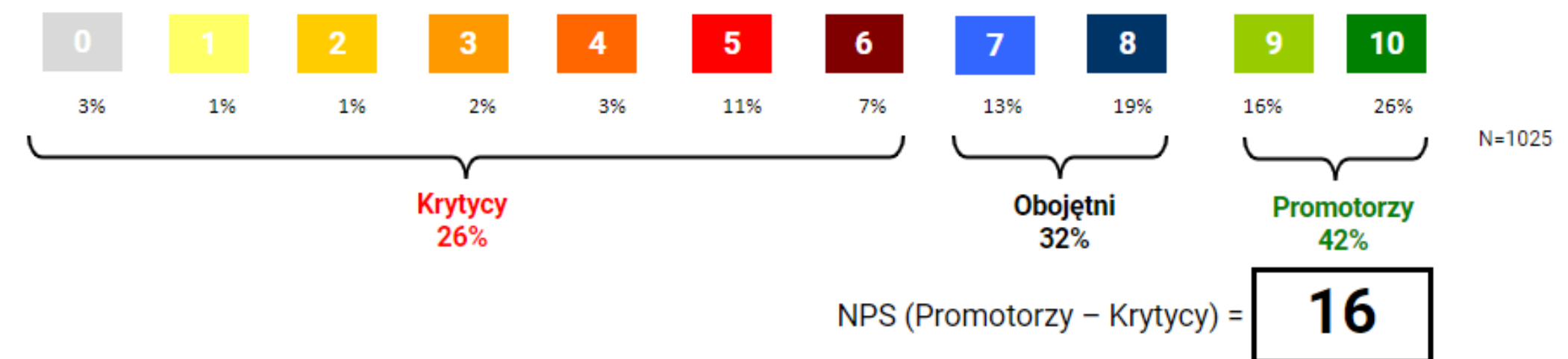


Net Promoter Score jest wygodnym narzędziem do diagnozowania satysfakcji klientek i klientów.

Wynik od **-100 do 0** obnaża bardzo złą sytuację, choć wcale nie tak rzadką w Polsce (np. satysfakcja górników ze swojego zawodu potrafi oscylować wokół -50). Wynik od **0 do 30** oznacza względnie pozytywną sytuację wizerunkową. Powyżej **30** użytkownicy i użytkowniczki są zdecydowanie zadowoleni.

### Net Promoter Score – ośrodek sportu

W skali od 0 do 10 na ile prawdopodobne jest, że polecił(a)by Pan/i swojej rodzinie lub znajomym korzystanie z lokalnego ośrodka sportu?



## Net Promoter Score dla bibliotek okazuje się wysoki, zwłaszcza jak na fakt, że nie jest systemowo kultywowany

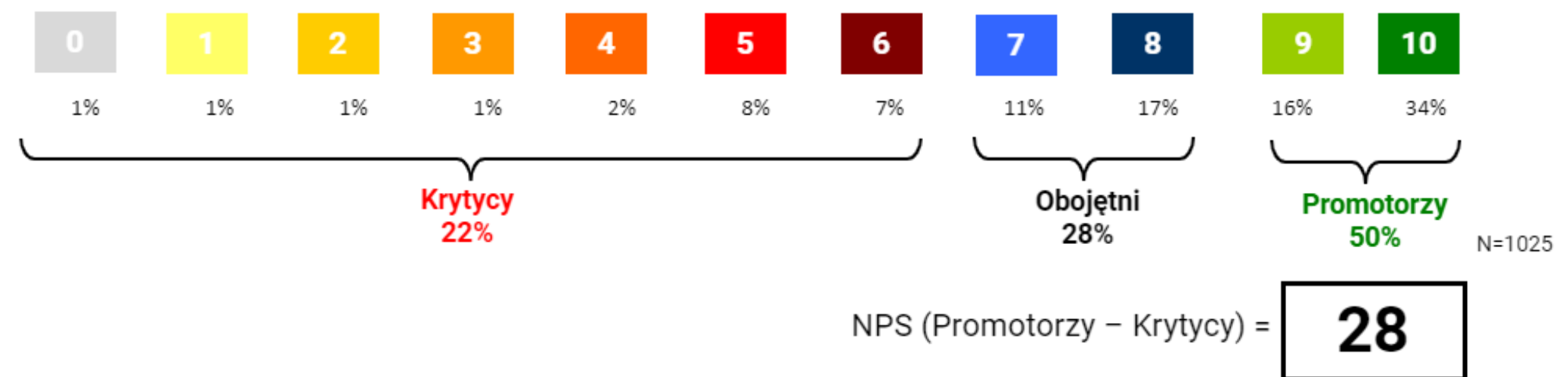
**NPS 28** to bardzo dobry wynik wizerunkowy bibliotek, ujawniający wysoką satysfakcję użytkowników i użytkowników.

Mieści się co prawda w zakresie średniej satysfakcji (choć w jej górnym przedziale), ale jest to poziom nieosiągalny dla wielu marek i organizacji, które wkładają w działania wizerunkowe ogrom wysiłku i kosztów. Przykładowo, NPS dla polskich górników wynosi ok. **-50**.

Przy braku szeroko zakrojonych (ogólnopolskich) działań marketingowych bibliotek, NPS 28 można uznać za świadectwo ogromnego zaufania ze strony mieszkańców i dużego ich zadowolenia z kontaktów z bibliotekami.

### Net Promoter Score – biblioteki

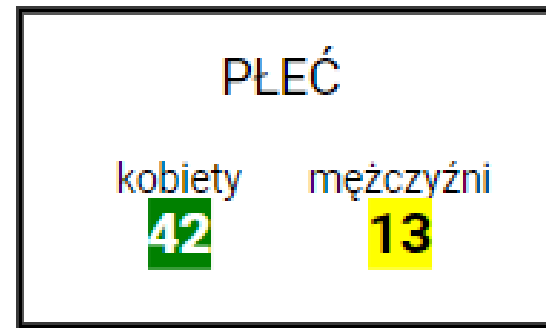
W skali od 0 do 10 na ile prawdopodobne jest, że polecisz(a)by Pan/i swojej rodzinie lub znajomym korzystanie z lokalnej biblioteki?



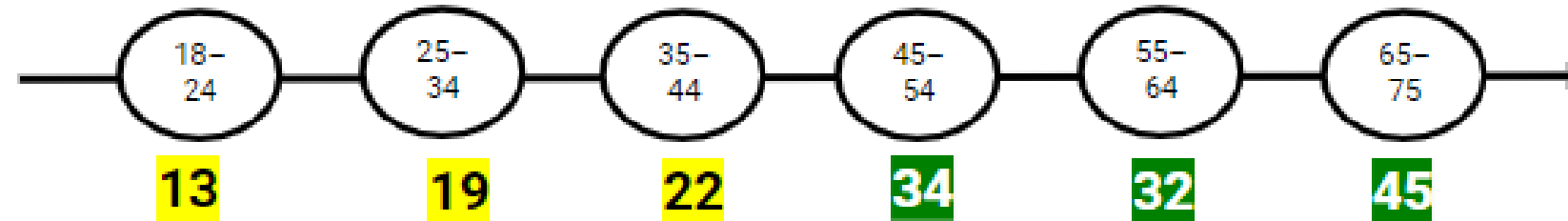
*Biblioteka jest przyjazna, otwarta, tolerancyjna, nikt nie wychodzi zawiedziony. Zawsze mu się pomoże: wydrukować, zapłacić rachunek, wypełnić ankietę, czy napisać podanie. Każda jedna sprawa nie zostanie odesłana, zawsze wyjdzie zadowolony.*

[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]

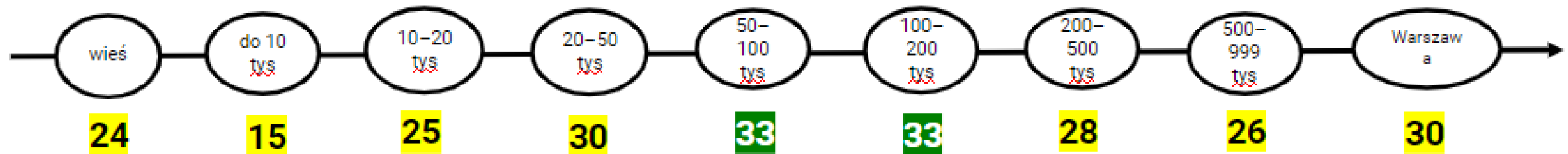
## NPS bibliotek, kilka ciekawych prawidłowości: kto jest szczególnie usatysfakcjonowany?



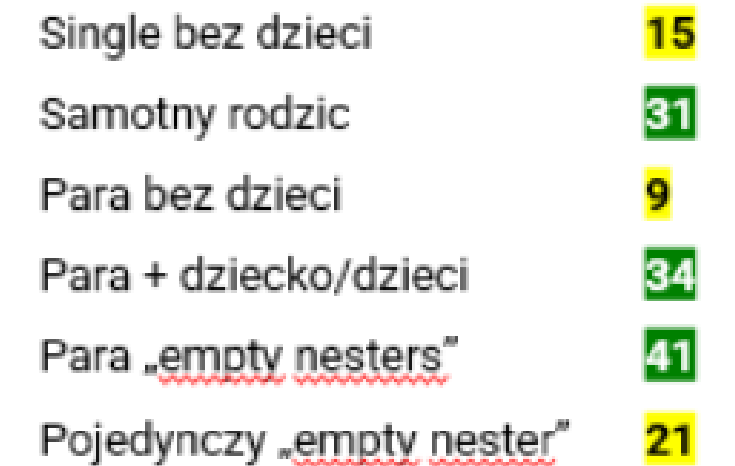
### WIEK



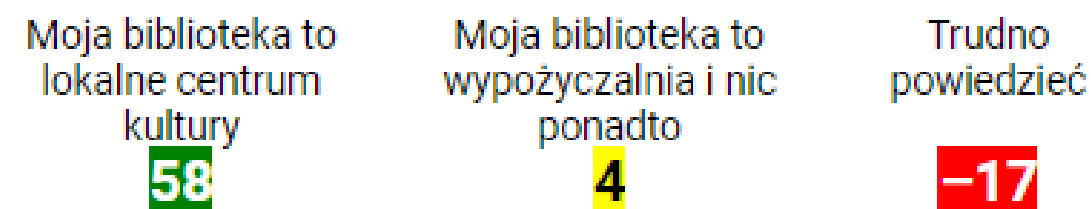
### WIELKOŚĆ MIEJSCOWOŚCI



### LIFESTAGE



### POSTRZEGANIE BIBLIOTEKI

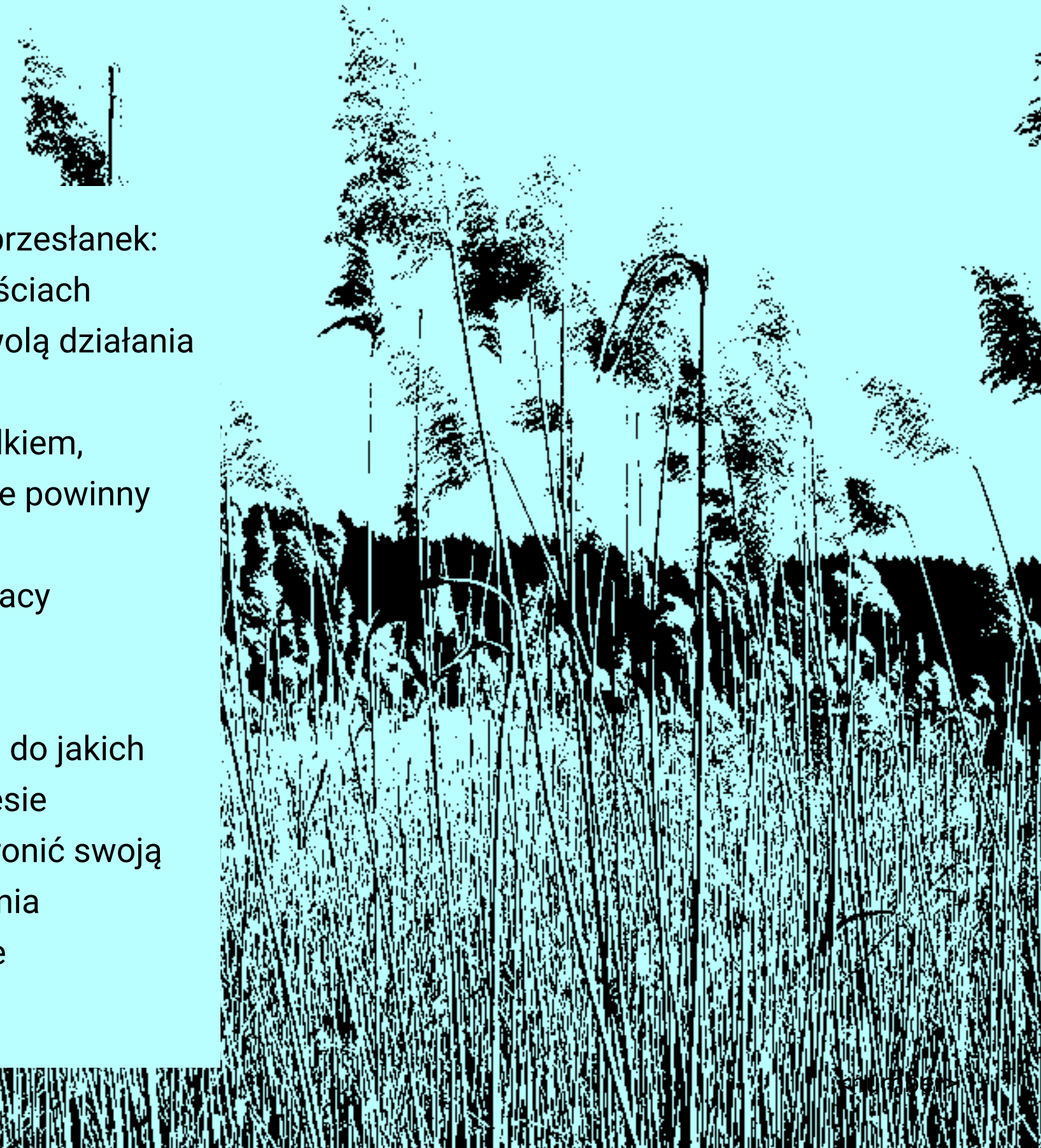


## ***Dla pozycji biblioteki kluczowe jest, czy wzięta na siebie rolę lokalnego centrum kultury, czy pozostaje skoncentrowana na czytelnictwie***

**Oba warianty występują w praktyce.**

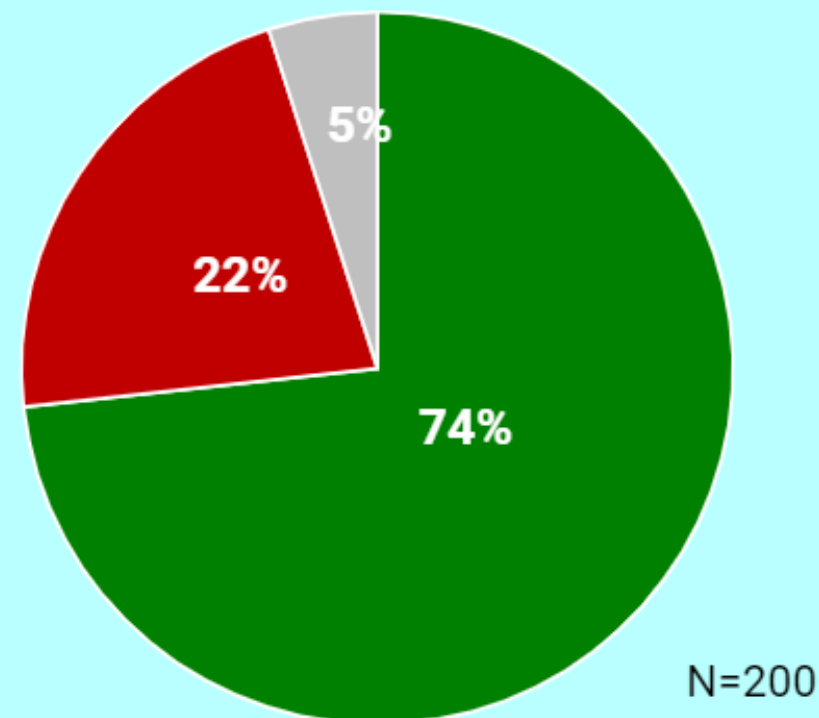
Przejęcie roli centrum kultury jest zjawiskiem częstszym. Jest ku temu szereg przesłanek: jest to sposób na uwolnienie i wykorzystanie energii, jaka drzemie w społecznościach lokalnych. Pod wpływem kierownictwa, które wykazuje się ponadnormatywną wolą działania i przy aktywnym wsparciu pozostałych pracowniczek i pracowników biblioteki, mieszkańców, innych instytucji – biblioteka staje się multi-funkcyjnym ośrodkiem, w którym wiele się dzieje. Nie bez znaczenia przy tym są warunki lokalowe, które powinny umożliwiać kreatywne prowadzenie zajęć – potrzebne jest wiele pomieszczeń o nowoczesnej aranżacji. Przydatne jest również nawiązywanie ścisłej współpracy z innymi instytucjami w najbliższej okolicy.

Przeciwnieństwem tej sytuacji jest ścisła realizacja zadań statutowych biblioteki, do jakich należy przede wszystkim promocja czytelnictwa. To właśnie wyniki w tym zakresie pozwalają bibliotece wypełniać swoją rolę i – jeśli zachodzi taka potrzeba – obronić swoją pozycję przed radą gminy/miasta, która z reguły wykazuje się chęcią zmniejszenia finansowania dla biblioteki. Na to nakładają się też ograniczenia lokalowe: stare zabudowania, które nie dają możliwości prowadzenia zajęć.



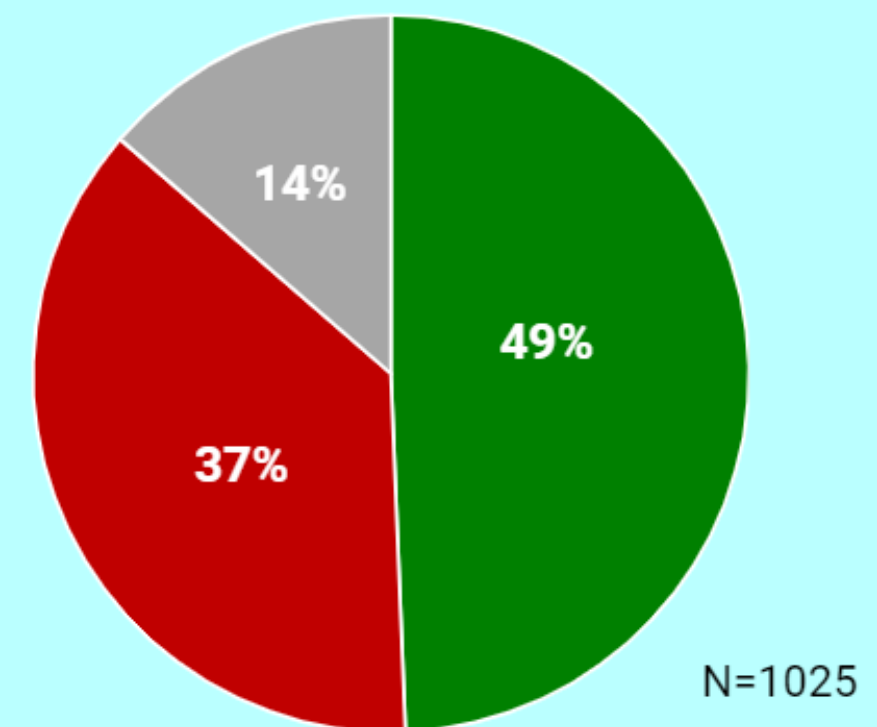
## Postrzegany profil działalności bibliotek

→ BIBLIOTEKI



- Oprócz czytelnictwa, pełnienie roli lokalnego centrum wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych
- Skupienie ściśle na czytelnictwie i wypożyczaniu
- Trudno powiedzieć

→ SPOŁECZEŃSTWO



- Oprócz bycia wypożyczalnią, stała się centrum lokalnych wydarzeń kulturalnych
- To wypożyczalnia książek i nic ponad to
- Trudno powiedzieć

Pytania:

Do jakiego profilu jest Pana/i bibliotece bliżej?

Z którym z poniższych stwierdzeń na temat lokalnej biblioteki zgadza się Pan/i bardziej?





*Dzięki temu, że mamy taki piękny budynek, możemy bezpłatnie oferować fundacjom sale na cele statutowe. Staramy się wszystkich pomieścić.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. mazowieckie]**

*Wyjątkowość zależy od wóldarza gminy, a tu wie i doświadcza, że kultura jest ważna w życiu człowieka i inwestuje w kulturę. Poprawia się korzystanie z infrastruktury, ścieżek, basenu, parków, kultura zmienia zachowania i widzenie ludzi w mikro i makroprzestrzeni.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. mazowieckie]**



Zdjęcia pokazują bibliotekę w mieście powiatowym 20–50 tys. mieszkańców, woj. mazowieckie



*Robimy też dużo zajęć dla dorosłych, dzieci, młodzieży – działalność kulturotwórcza jest rozwinięta. Mamy siedzibę w domu kultury, więc zlewa się to co robi biblioteka z domem kultury, choć formalnie jesteśmy odrębni. Od zeszłego roku jesteśmy też jednym z ważniejszych punktów w mieście pomagających uchodźcom, oni też to wiedzą. Współpraca między instytucjami kultury jest bardzo dobra, każdy dba o swoje zadania i priorytety, ale my się spotykamy regularnie z dyrektorami (OSiR, muzeum, kultura), robimy w ciągu roku kilka wydarzeń wspólnie. Nie mamy konkurencji. Biorąc pod uwagę infrastrukturę, my nie możemy robić dużych imprez terenowych, więc skupiamy się na działaniach mniejszych, cyklicznych: zajęcia dla dzieci, kluby działające w bibliotece, kluby dyskusyjne. Nawet jeśli nie są ściśle związane z czytelnictwem, to książka się gdzieś tam przewija.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. podkarpackie]**



*To nie może być biblioteka jak kiedyś, że tylko stare książki, musi się teraz więcej dziać, musi być szeroka oferta, udostępniamy kody legimi, mamy ich 60 miesięcznie, staramy się zapewnić ludziom różnego rodzaju książki. I zajęcia dla dzieci, umawiamy się ze szkołami i przedszkolami, zajęcia jak sobie radzić, dotyczące życia codziennego, przedstawienia dla dzieci. Biblioteka pełni rolę edukacyjną, rozrywkową, kulturalną. Ludzie nastawiają się na to, że po okresie pandemicznym zaspokoją się kulturalnie, będą brać czynny udział. Ludzie się cieszą, gdy się widzą na zdjęciach w mediach społecznościowych, lubią się czuć zauważeni... Ważne jest to, że my z nimi rozmawiamy i pełniemy trochę funkcję psychologiczną, oni się mogą wygadać ze swoich problemów.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys. mieszkańców, woj. łódzkie]**

**W bibliotekach bardzo dużo się dzieje**

## Bywa jednak też gorzej: blokada i depresja

Większość bibliotek działa w poczuciu misji, z wielką energią i zaangażowaniem, otrzymując wsparcie od samorządu i innych instytucji lokalnych, a od mieszkańców zyskując pozytywne komunikaty zwrotne.

Są też jednak sytuacje odwrotne, gdy pracownicy biblioteki czują się osamotnieni w swoich działaniach, pozbawieni właściwego wsparcia organów administracji samorządowej, pozostawieni sami sobie w ciasnych budynkach, nie zapewniających możliwości realizacji planów, nie tylko ambitnych, ale wręcz żadnych.

### //

*Biblioteki to najbardziej demokratyczne instytucje, one są naprawdę dla każdego. Teraz jest nacisk, by biblioteki były ośrodkami kultury, ale my czasami nie mamy na to sił, nie mamy też czasu. Musimy zrobić wszystko, to co jest w bibliotece do zrobienia, a 80% tego co robimy nie jest widoczne z zewnątrz. Ja na początku miałam mnóstwo zapału i chęci, ale teraz zderzam się ze ścianami. Podstawowy problem to finanse, wiele rzeczy da się zrobić samemu, ale to przegrywa z tym, co jest robione przez profesjonalistów.*

*Drugie to infrastruktura (w większej miejscowości jest fajnie, ale w mniejszej są małe pomieszczenia i grzyb na ścianach. Harcerze zajmują 4 pomieszczenia, więc jak my coś chcemy, to siedzimy na korytarzu, a to mało profesjonalnie i wygląda biednie (ściany z okresu Gierka, małe ciemne pomieszczenie, dziurawa wykładzina).*

*Po trzecie niedocenywanie przez władze. Przez cały rok nie jesteśmy dostrzegane, nie mówiąc o wypłatach, to jest praca dla społeczników. To po prostu przykre, po iluś latach pracy, po całym sercu które się wkłada... Bibliotekarzem nie może być każdy, trzeba sprawiać by ludzie chcieli przychodzić, trzeba przyciągać. Do mnie przychodzą dzieci, nawet 20 osób i muszą chodzić koło stołu, bo się nie mieszczą. Mnie dopadło wypalenie, które się przekształciło w depresję. Potrzebne jest docenienie pracownika przez urząd.*

**[[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. śląskie]]**

## **Przyczyny sukcesu bibliotek: kierownictwo, zespół, energia, aprobatą władz samorządowych i warunki lokalowe**

||

*Nam się chce, my się wsłuchujemy w potrzeby, my to robimy dla naszych odbiorców. To my pozyskujemy dodatkowe środki, osoby, stowarzyszenia, przyjaciół do współpracy, firmy. Mamy duże wsparcie burmistrza, natomiast jeśli chodzi o środki finansowe, to też się borykamy – czy dotrudnić ludzi, czy przeznaczyć na uzupełnienie tego, co bym jeszcze chciała wprowadzić. Moi pracownicy już się boją, gdy słyszą, że mam pomysł, to są cudni ludzie, młodzi, staram się ich przekonywać, że praca w bibliotece to nie jest siedzenie za biurkiem. To jest fajny element motywacji, kreatywne pomysły i własne sukcesy, gdy coś się udaje. Mamy duże przełożenie na społeczność lokalną, mamy też duże wsparcie od czytelników. Jesteśmy nowoczesną biblioteką, mamy czytelniki legimi, zaczynamy to coraz lepiej promować, mamy też wspaniałe statystyki.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys., woj. wielkopolskie]**

||

*Musi się cały czas coś dziać, trzeba wymyślać, zmieniać. Biblioteka jest mocnym graczem, tylko musi się zmienić nastawienie ludzi, nie że tu się tylko wypożycza. Tu można poznać ludzi, spędzić czas, tu jest miejsce dla introwertyków i ekstrawertyków, można usiąść w kącie, poznać nowe osoby, zawrzeć przyjaźnie. Duże znaczenie mają konkursy dla ludzi, rywalizacja między nimi – to jest czynnik przyciągający.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. łódzkie]**

||

*Biblioteka pełni rolę centrum kultury, jeśli jest zgrany zespół, który realizuje nowe rzeczy. Ale stereotypowa stara bibliotekarka nie będzie wychodzić do ludzi, tylko wypożyczać książki.*

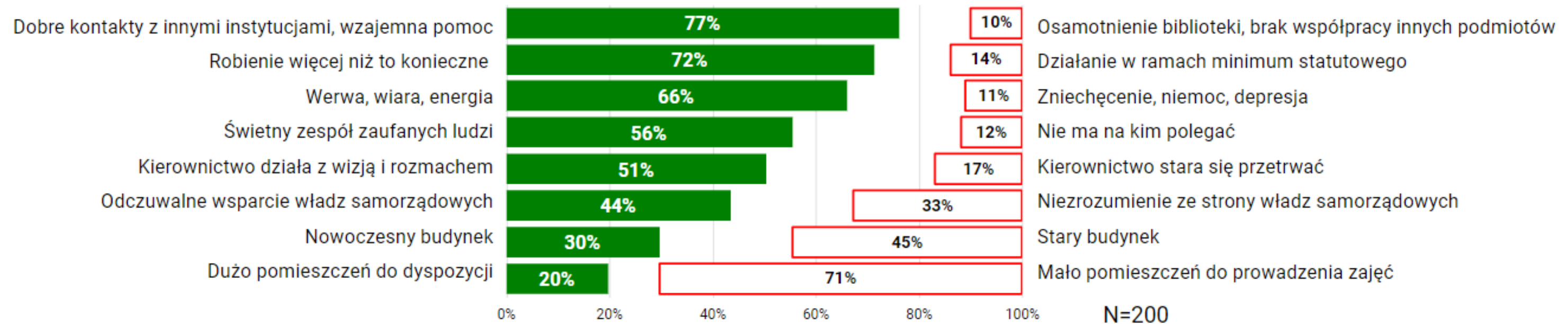
**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 5–10 tys., woj. wielkopolskie]**

***Trudno o sukces, jeśli nie ma sal,  
które biblioteka może kreatywnie  
wykorzystywać***

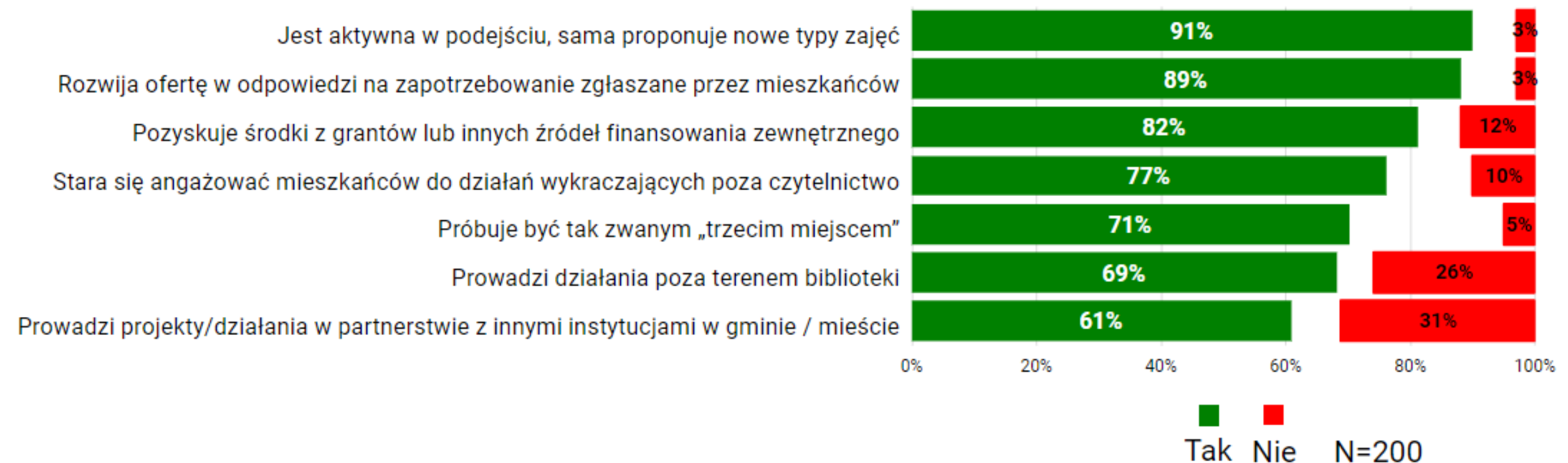


## Postrzegany wizerunkowo profil bibliotek

### Co charakteryzuje polskie biblioteki

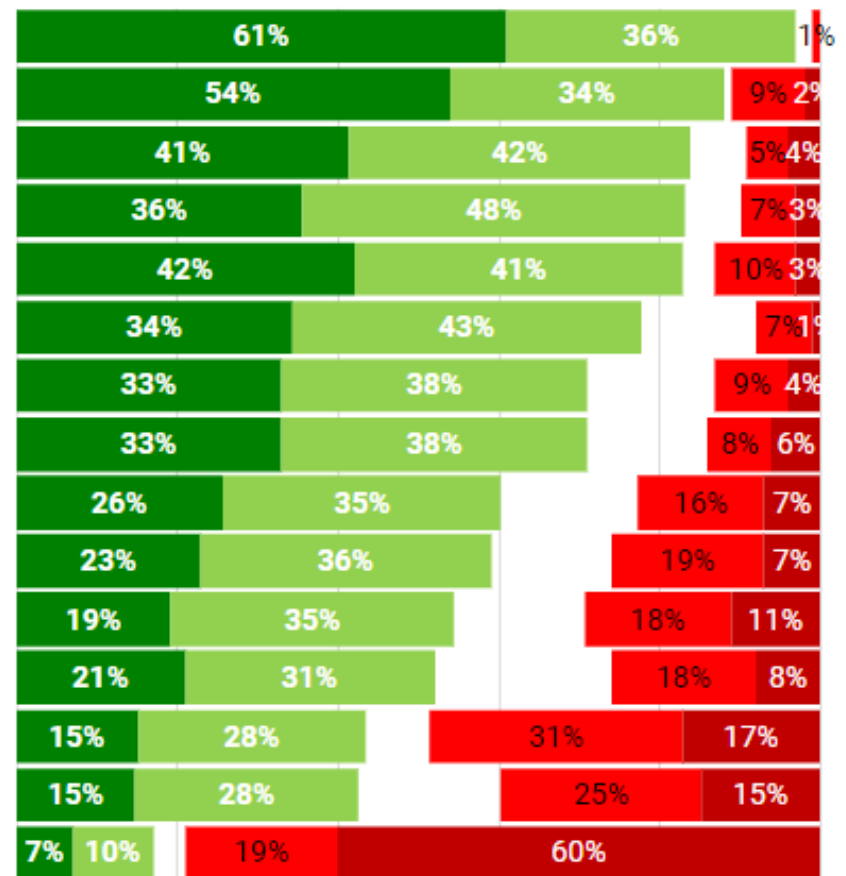


### Czy biblioteka...



## Różnica perspektyw pomiędzy użytkownikami i nie-użytkownikami bibliotek

Postrzeganie biblioteki przez tych, którzy z biblioteki korzystają

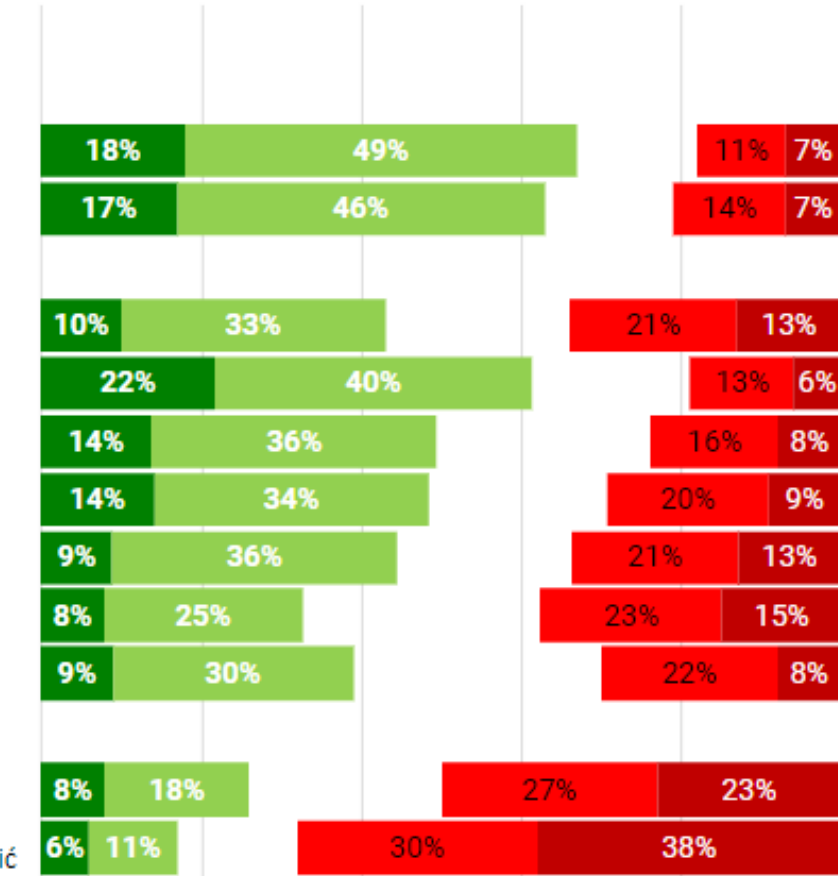


N=494

0% 20% 40% 60% 80% 100%

- Zdecydowanie się zgadzam
- Raczej się zgadzam
- Trudno powiedzieć
- Raczej się nie zgadzam
- Zdecydowanie się nie zgadzam

Postrzeganie biblioteki przez tych, którzy z biblioteki NIE korzystają



N=531

0% 20% 40% 60% 80% 100%

N=531

## Wizerunek biblioteki w oczach społeczeństwa

### Charakterystyka biblioteki

To nowoczesny ośrodek,  
który potrafi zaskoczyć



To przestarzałe,  
staromodne miejsce

W bibliotece  
dużo się dzieje



W bibliotece  
panuje nuda

Biblioteka  
tętni życiem



W bibliotece  
trzeba być cicho

N=1025

### Kluczowe atrybuty biblioteki



Pytania:  
Które z poniższych haseł  
najlepiej charakteryzuje  
Pana/i lokalną bibliotekę?

Z którym z poniższych  
stwierdzeń na temat lokalnej  
biblioteki zgadza się Pan/i  
bardziej?

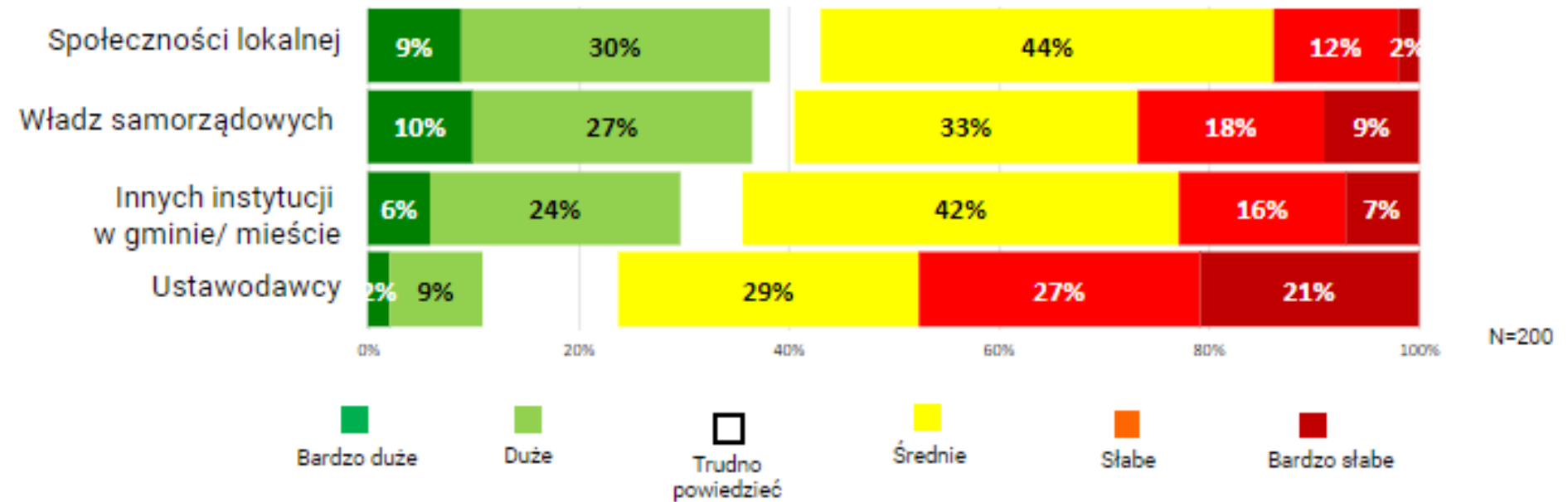


Biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys.  
mieszkańców, woj. warmińsko–mazurskie

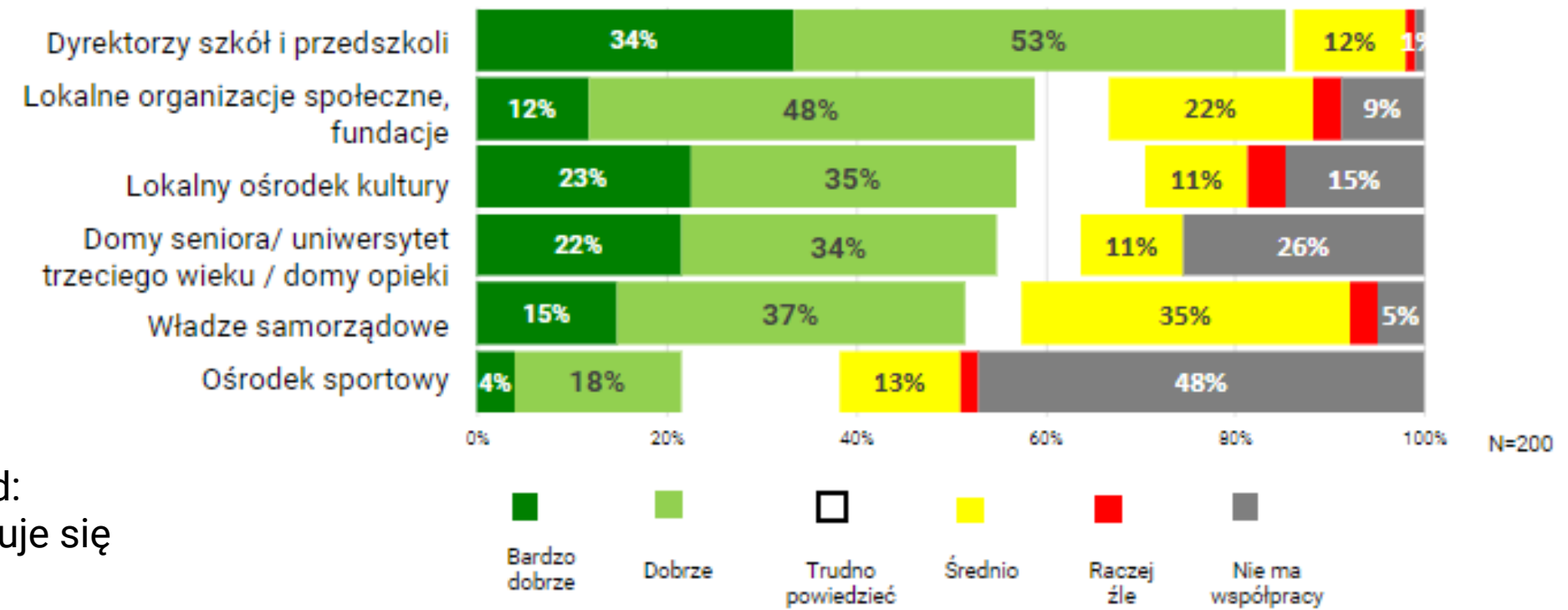


## Zamocowanie biblioteki w społeczności

### Ocena wsparcia, na które może liczyć biblioteka



### Jakość współpracy z innymi podmiotami w otoczeniu lokalnym



Pytania:  
Jak ocenia Pan/i wsparcie dla biblioteki od:  
Z jakimi podmiotami biblioteczce współpracuje się dobrze lub źle?

## Biblioteka i inni uczestnicy życia w małej miejscowości

*W małych samorządach, gdzie każdy się zna, taka współpraca jest sposobem na brak pieniędzy – ktoś chce wydarzenie, więc się okazuje, że biblioteka robi punkt mobilny, ośrodek społeczny da panie, które się zajmą dziećmi i się okaże, że bez większego finansowania, ale przy zaangażowaniu biblioteki, domu kultury się robi festyn (ale osoby są gotowe przyjść, pomimo braku pieniędzy dla ludzi), to ożywia życie w mieście.*

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]**

*Biblioteka pełni rolę centrum kultury, jeśli jest zgrany zespół, który realizuje nowe rzeczy. Ale stereotypowa, stara bibliotekarka nie będzie wychodzić do ludzi, tylko wypożyczać książki.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 5–10 tys., woj. wielkopolskie]**

||

*Gmina jest mała, każdy się zna. Organizujemy teraz dzień dziecka, angażują się sołectwa, OSP, GOK, wspieramy się nawzajem i działamy razem. Nie jest to nawyk, ale zdrowe relacje. Jakby każdy by osobno robił dzień dziecka, to nie byłoby fajnie. Sporów kompetencyjnych nie ma, dobrze współpracujemy z GOK, bo jesteśmy w jednym budynku, GOK nam wypożycza salę, ale to my dominujemy w miękkich kompetencjach (dyrektor GOK jest ten sam od 20 lat, nie szuka innych źródeł finansowania). My mimo małego budżetu chcemy zrobić coś więcej, szukamy zewnętrznych projektów, finansowanie zewnętrzne nam daje powera. Różne działania przyciągają ludzi, książki odchodzą na bok, ale nasze działania przyciągają. I pocztą pantoflową się roznosi (przychodzi jedna osoba, a potem poleca innym).*

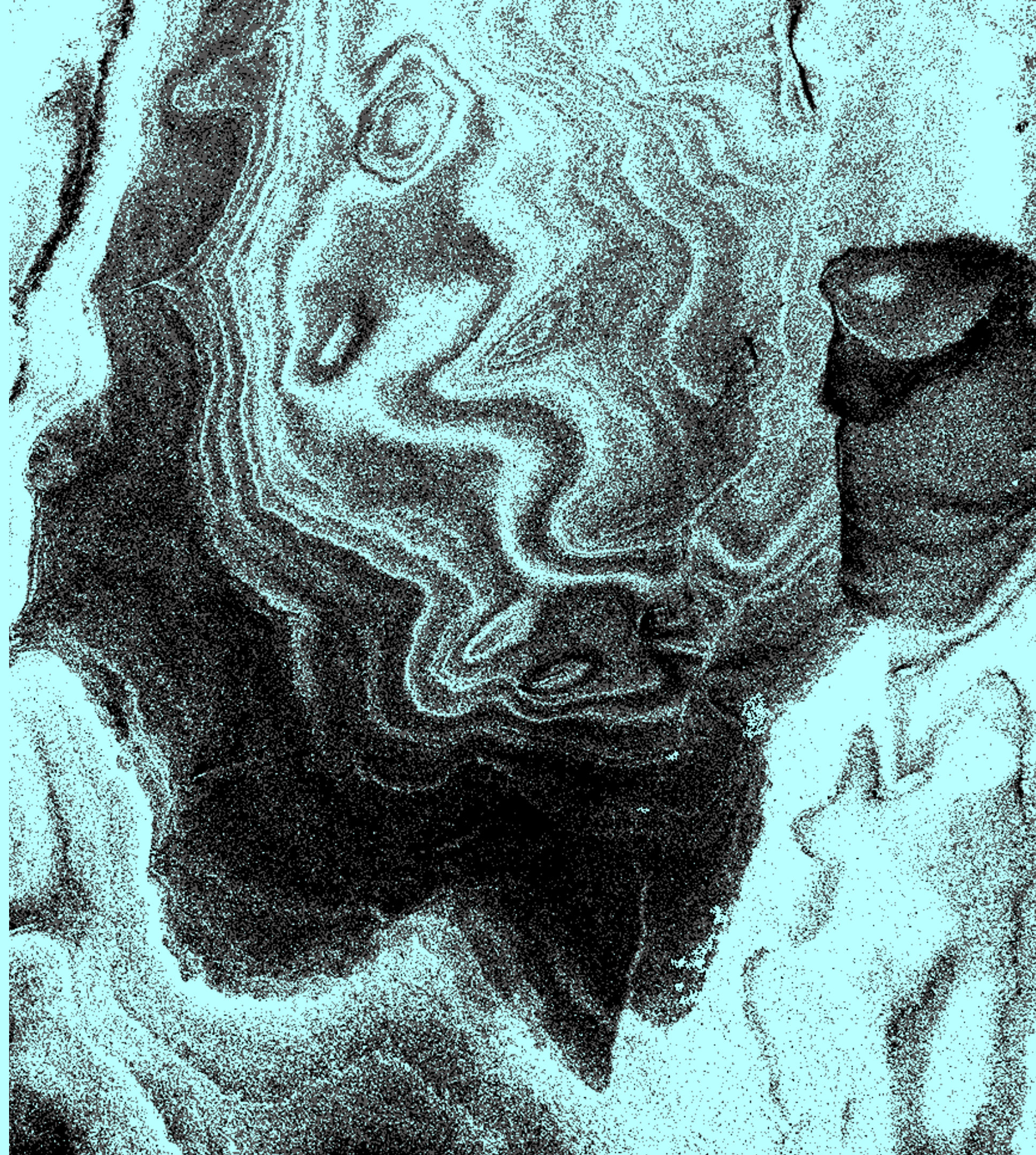
**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 5–10 tys., woj. wielkopolskie]**

||

*Rola biblioteki zmieniła się, tu się nie tylko wypożycza książki, biblioteka pełni rolę ośrodka kultury. Od lipca jestem administratorem ośrodka edukacji ekologicznej, mamy centrum integracji społecznej, ośrodek edukacyjny, filie biblioteczne, centrum kultury – miejsce spotkań. Poprzez udział w projektach i pozyskiwanie środków, robimy warsztaty, wystawy, konferencje, w tym na temat zagrożeń i przeciwdziałaniu zmianom klimatu, dziurom ozonowym. W ramach podstawy programowej są zadania, więc my jesteśmy wsparciem dla oświaty, ale też uniwersytetu trzeciego wieku, docieramy do seniorów i dzieci. Mamy za to problem z dotarciem do młodzieży.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys., woj. wielkopolskie]**

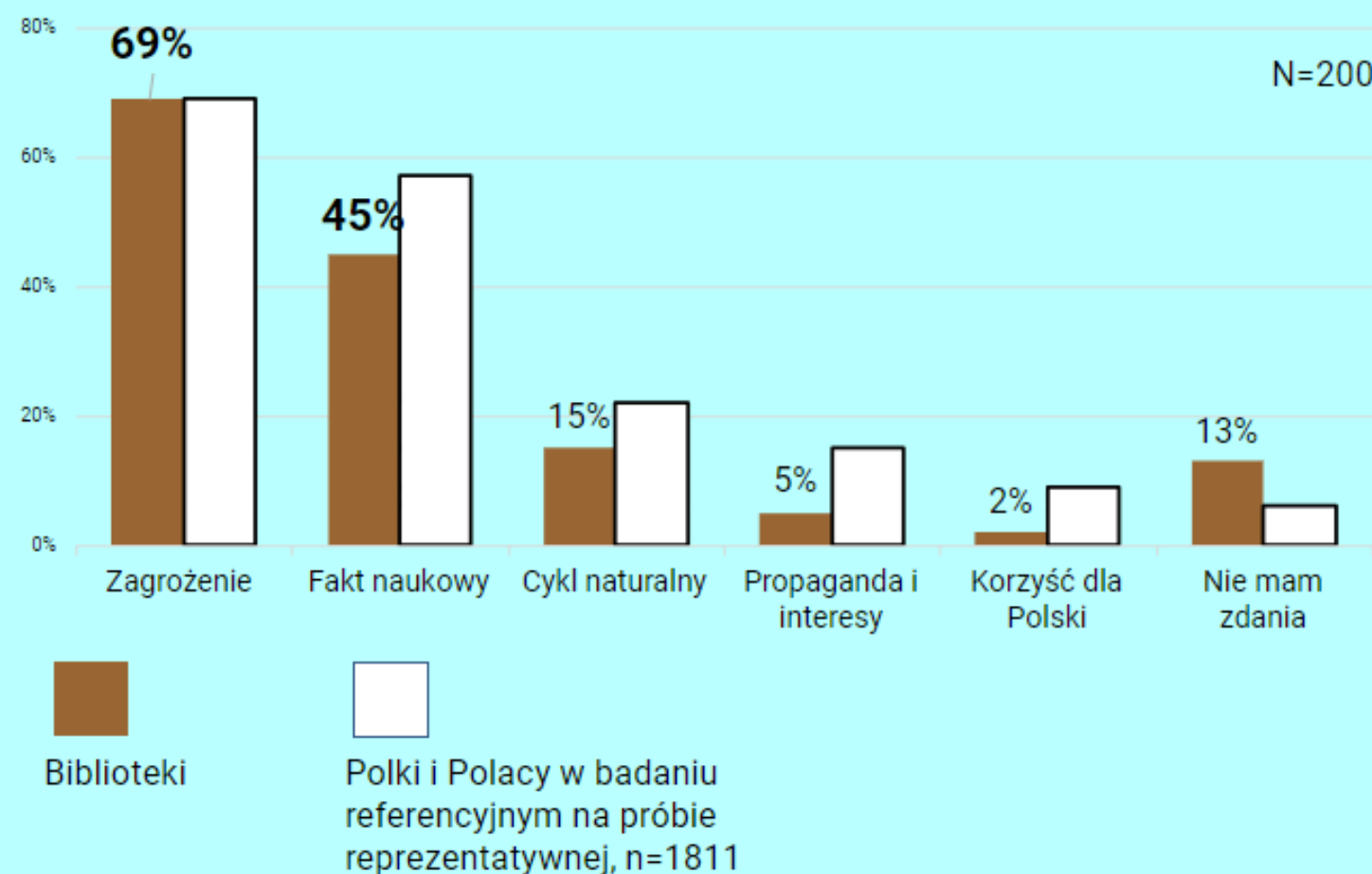
*BIBLIOTEKI  
A ZMIANA KLIMATU*



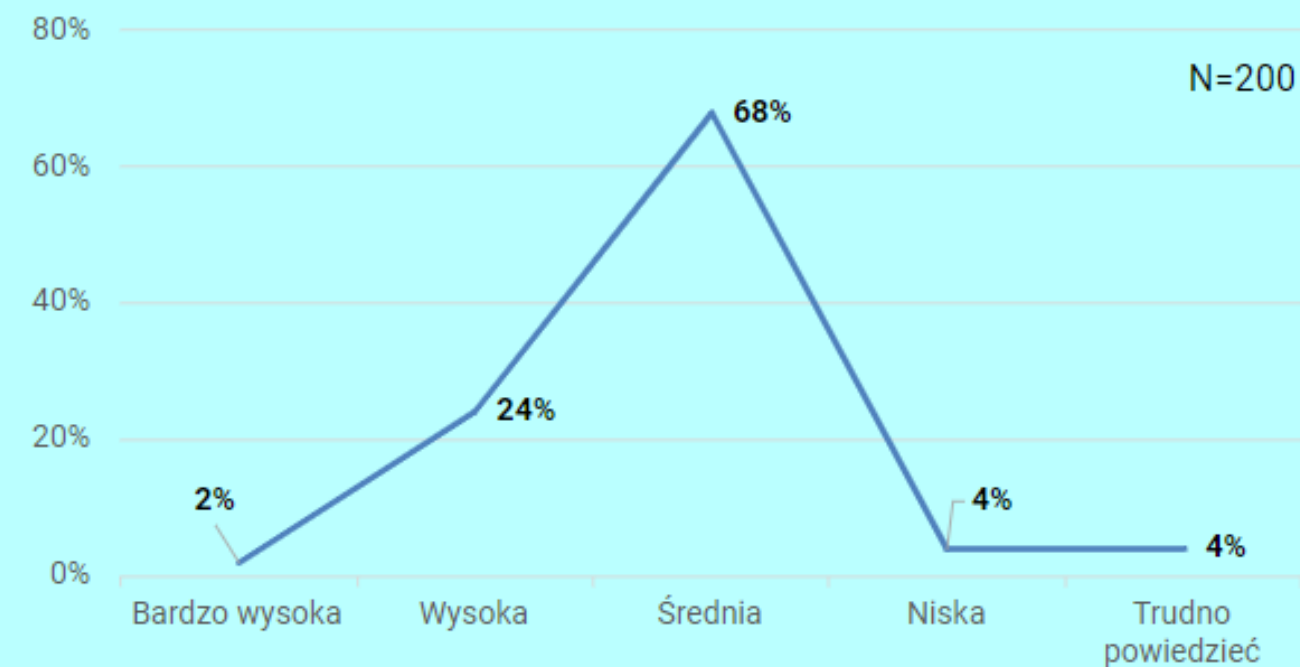
**Bibliotekarki i bibliotekarze patrzą na zjawisko zmiany klimatu tak jak cała populacja, zaś własną wiedzę oceniają w większości jako średnią, a w mniejszości – wysoką**

Jednocześnie dominują u nich popularne i jednocześnie zużyte skojarzenia kwestii klimatycznych z recyklingiem czy szeroko rozumianą ekologią lub apokaliptyczne wizje. Żeby znaleźć właściwy język mówienia o konkretnych problemach z tematyki klimatycznej, bibliotekarki i bibliotekarze potrzebują wsparcia i inspiracji.

**Zmiana klimatu to zagrożenie (69%),  
nawet bardziej niż fakt stwierdzony naukowo (45%)**



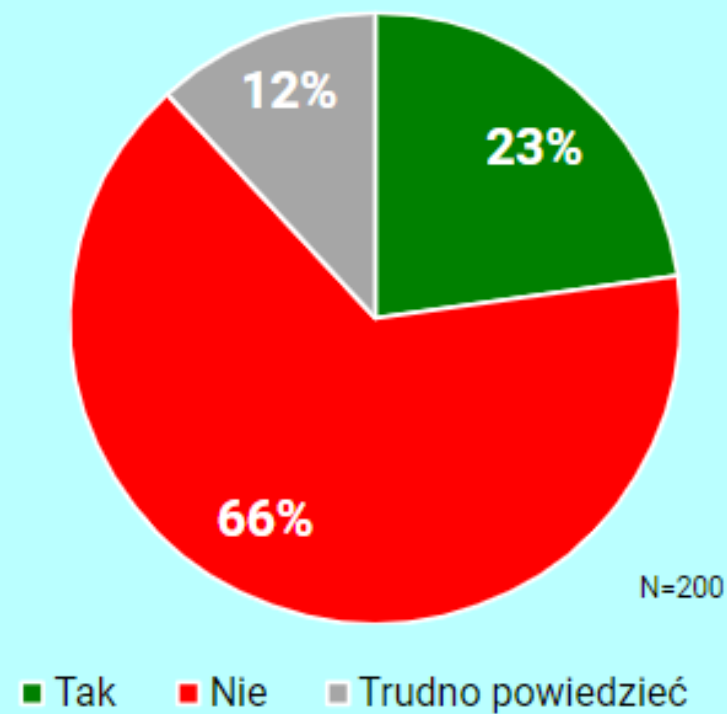
**Ocena własnej wiedzy dotyczącej klimatu przez pracowników bibliotek**



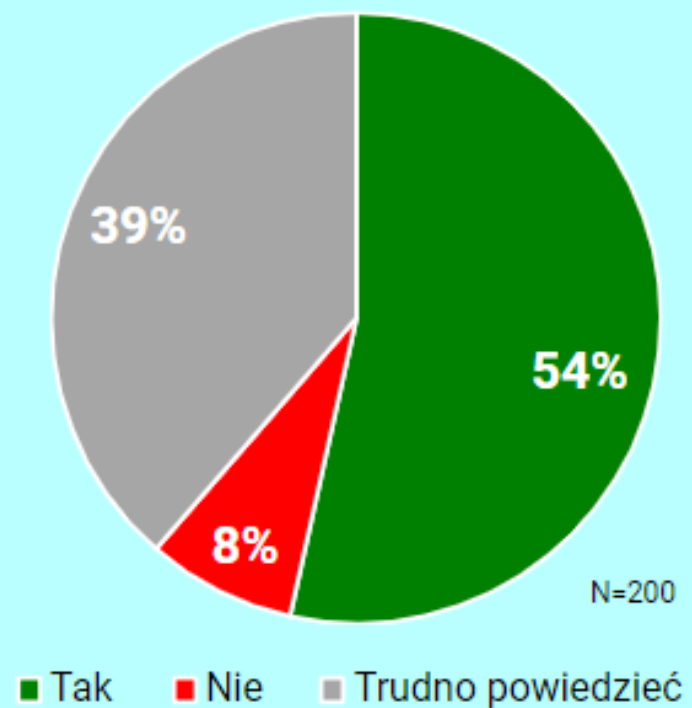
Pytania:  
Jak ocenia Pan/i własną wiedzę na temat zmian klimatu?  
Pana/i zdaniem, zmiana klimatu to?

**Większość bibliotek nie poruszała tematu zmiany klimatu, ale deklaruje, że mogłaby to robić cyklicznie (choć trudno powiedzieć, czy w roli lidera)**

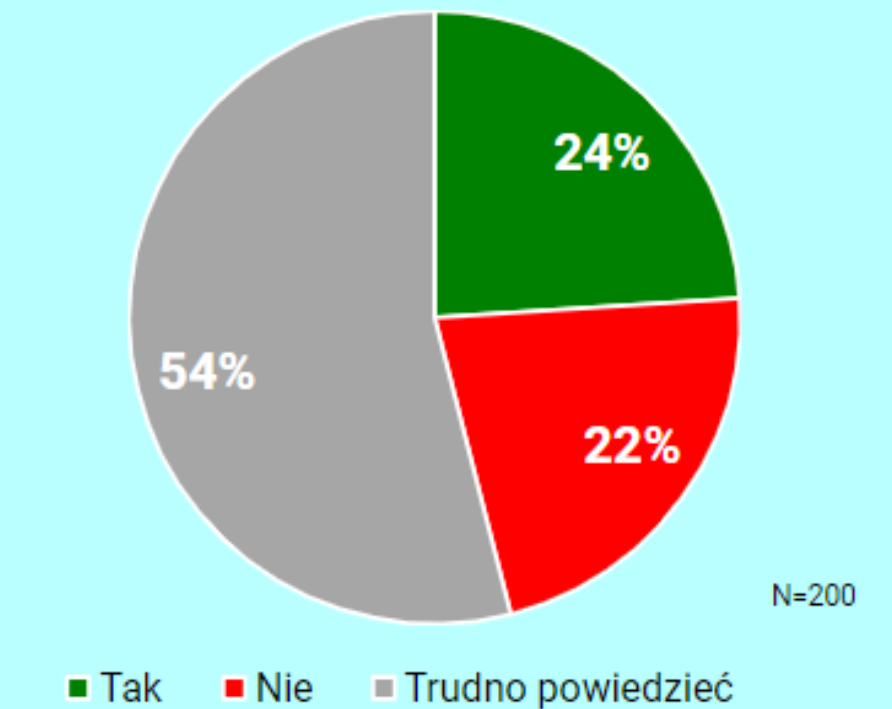
**Dotychczasowe podejmowanie tematu zmiany klimatu**



**Możliwość cyklicznych zajęć nt zmiany klimatu**



**Potencjał do bycia liderem lokalnej transformacji klimatycznej**



Pytania:

Czy biblioteka podejmowała do tej pory w swoich działaniach temat zmiany klimatu?

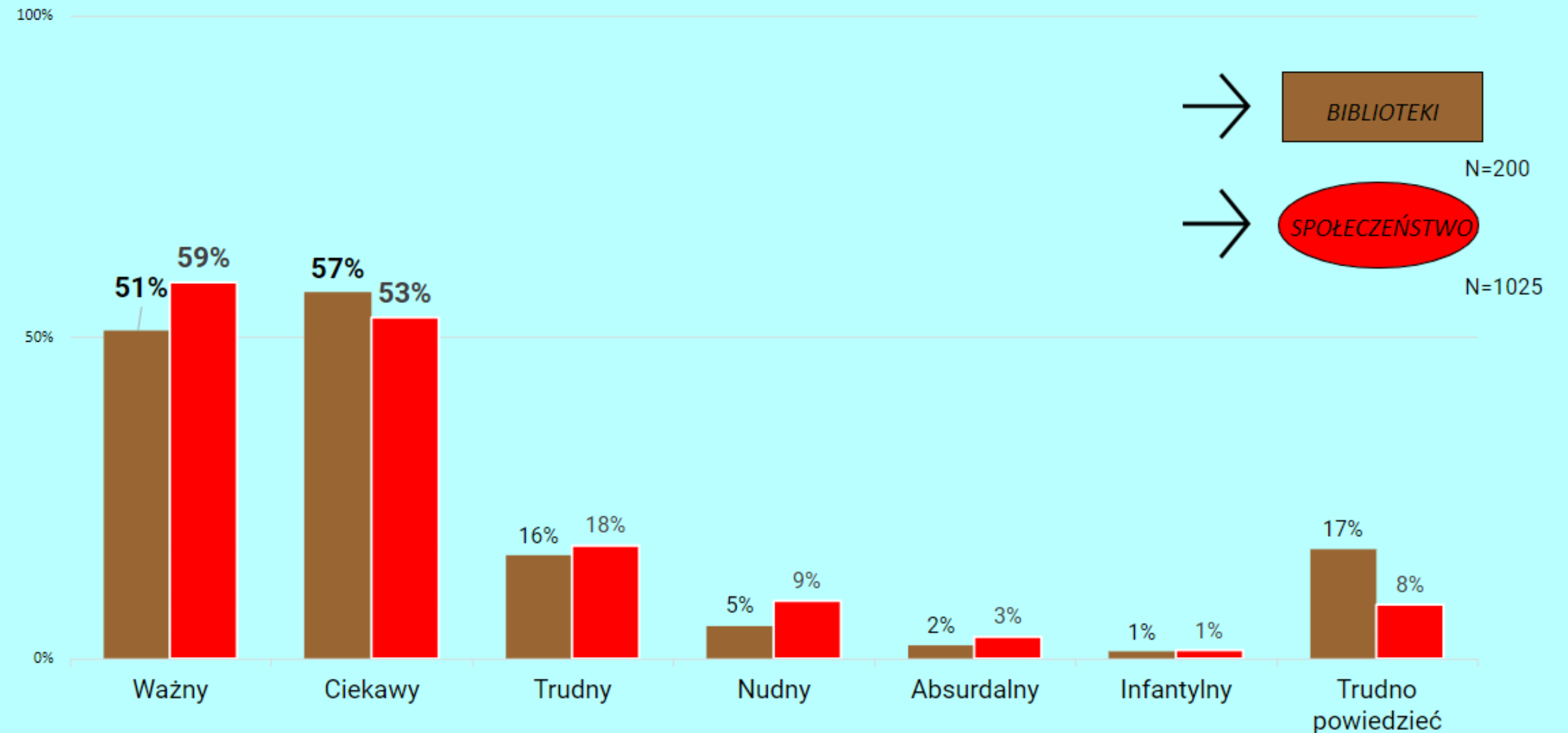
Czy biblioteka mogłaby prowadzić cykliczne zajęcia o klimacie?

Czy w pana/i ocenie biblioteka ma potencjał, by być liderem lokalnej transformacji klimatycznej?

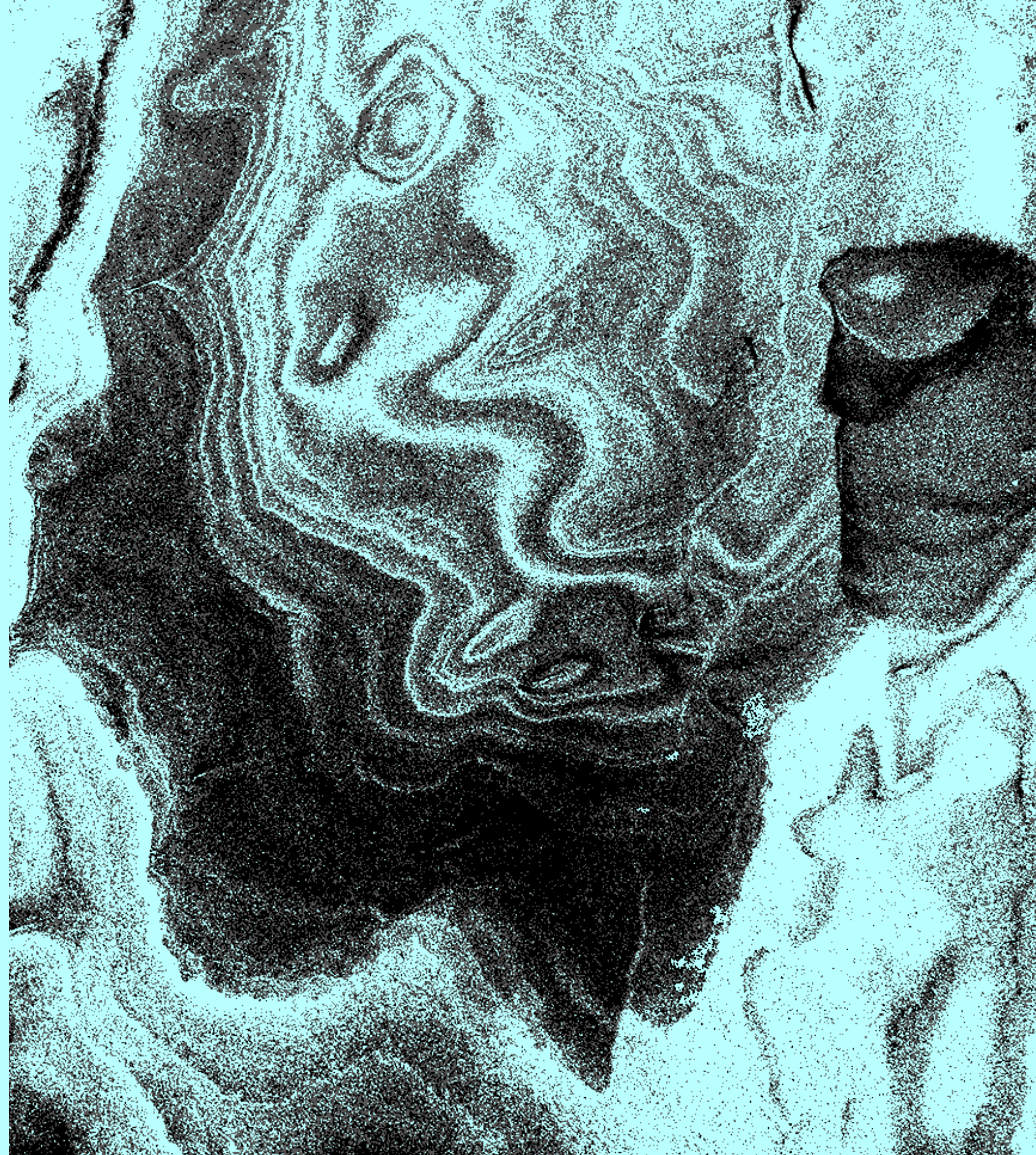
## Zmiana klimatu, podjęta przez bibliotekę, byłaby zagadnieniem ważnym, ciekawym i trochę trudnym

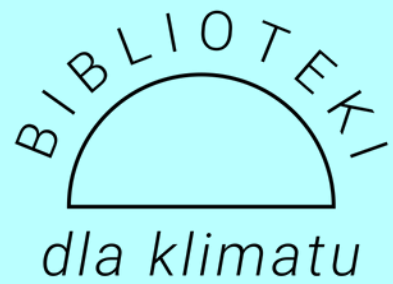
Zmiana klimatu w zajęciach bibliotecznych, to temat potencjalnie:

Także użytkowniczki i użytkownicy bibliotek są w większości otwarci na dialog o tematyce klimatycznej w bibliotece uznając temat za ważny i ciekawy, chociaż też postrzegany przez część badanych jako trudny.



*ZAJĘCIA  
O KLIMACIE  
W BIBLIOTEKACH  
– JAK PODEJŚĆ  
DO TEMATU?*





## ***Biblioteki potrzebują wsparcia, by realizować zadania w obszarze zmiany klimatu***

*To musi być coś kreatywnego, bardziej twórczego,  
nie oklepanego, żeby pobudzić kreatywność.  
Edukacja musi być praktyczna i nie bierna.  
Dyskusje działają, z tego wiele się wynosi.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 5–10 tys.,  
woj. wielkopolskie]**

*Spotkania z pisarzami cieszą się dużymi  
zainteresowaniem, gdy można dostać autograf, kupić  
książkę. Tak samo spotkania z podróżnikami. Klub filmowy  
cieszy się dużym zainteresowaniem. I dyskusyjny klub  
książki, wszyscy czytają jedną książkę i dyskutujemy,  
a potem mieszkańcy razem gdzieś podróżują.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys.,  
woj. łódzkie]**

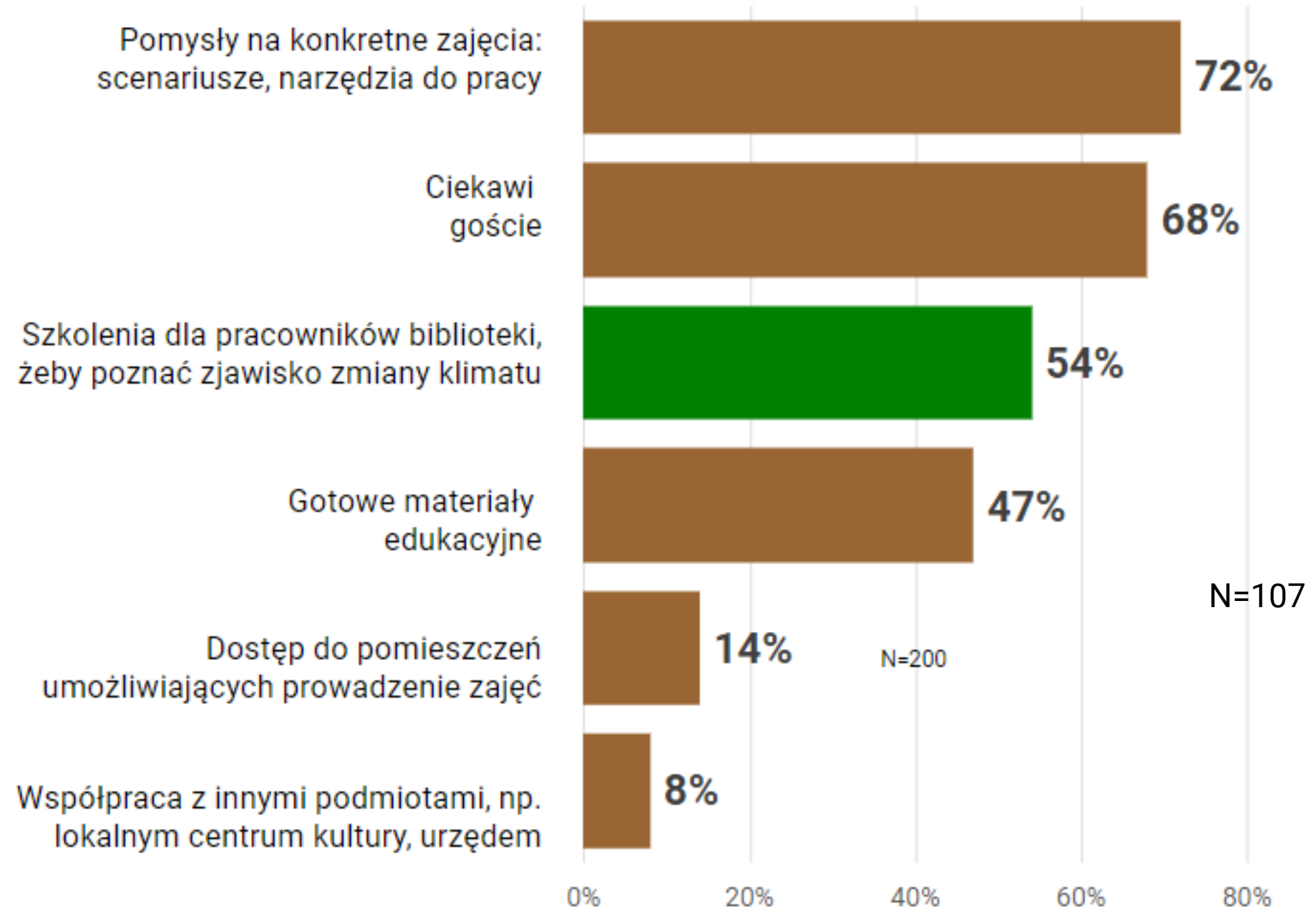
*Mi brakuje zasobów ludzkich, potrzebuję do klimatu  
wsparcia od kogokolwiek, samemu jest trudno  
zorganizować, począwszy od pomysłu, zakupu, plakatów,  
zasoby ludzkie, bo miejsce na terenie zawsze uda się  
znaleźć.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys.,  
woj. kujawsko-pomorskie]**



## Warunki podjęcia przez biblioteki zajęć o klimacie

Pytanie:  
Nie licząc środków finansowych, co  
byłoby potrzebne, by Pana/i biblioteka  
podjęła zajęcia o klimacie?



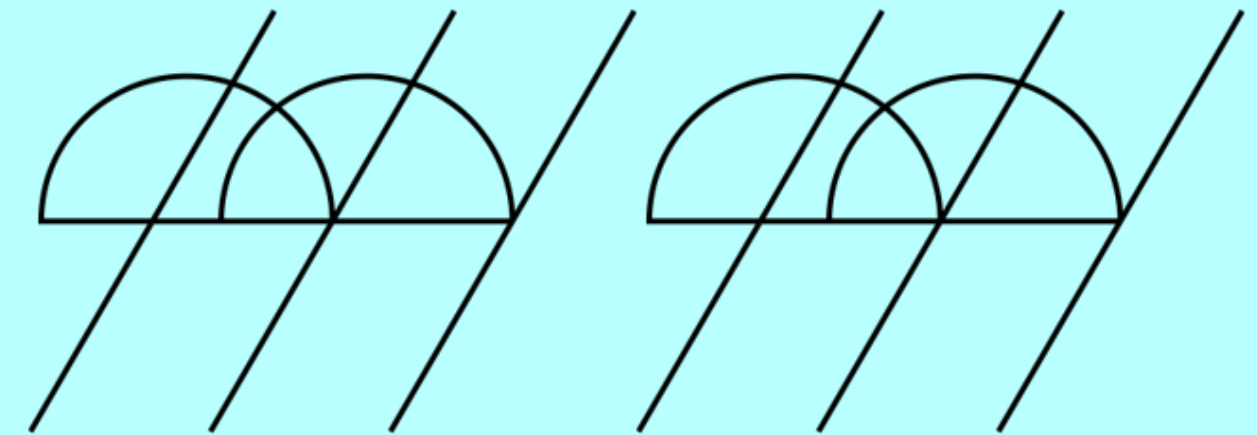
**Zapotrzebowanie bibliotek obejmuje jak najwięcej gotowych „pomocy naukowych” – im ich więcej, tym łatwiej o realizację zajęć**



## **W sprawie klimatu bibliotekom potrzebne są gotowe materiały edukacyjne**

Dotychczasowe doświadczenia w sprawie zajęć o ekologii nie ułatwiają sprawy – potrzeba nowej wiedzy, żeby wzbudzić motywację i chęć do działania. Zainteresowania pracowniczek i pracowników, które potrafią być lokomotywą dla różnych, nawet niestandardowych zajęć (np. modelarstwo), w tym przypadku nie wystarczają.

## **Niezbędne jest szkolenie**



*Rozwiązanie: najpierw szkolenie dla nas samych, bo jak inaczej mamy przekonać, a potem podwójnie – zajęcia dla dzieci i silny ekspert dla dorosłych, żeby ich wbiło w fotel.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. śląskie]**

## Zapotrzebowanie bibliotek na szkolenia



*Ja bym chętnie skorzystała ze szkoleń online i nie online, gdzie się dowiadujemy i czerpiemy inspirację. Wiele rzeczy prostych nam może nie przyjść do głowy, a szkolenia przynoszą wiele korzyści. Musimy sobie sami szukać szkoleń, i idziemy z tym do dyrektora, a on się raczej zgadza, nawet jeśli to jest płatne... Są też robione przez bibliotekę wojewódzką, są szkolenia dla osób prowadzących klub książki. I są np. szkolenia typu praca z trudnym klientem, zawsze można sobie poradzić lepiej.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys.,  
woj. łódzkie]**



*Gdy przyjeżdża ekspert, to jestem na tak, ale sama nie czuję się silna. Nie zrobię wykładu o kosmosie, chyba że zaproszę kogoś i mam na to środki, by zrobić wykład. Mogę zorganizować warsztaty dla dzieci, ale są tematy których nie dotykam. Mogę zorganizować spotkanie z leśnikiem, siedzimy i robimy karmniki. Mogę zrobić o pszczelarstwie, jeśli mam fachowca. Albo o pieczeniu. Trzeba też wyczuć środowisko, mniej więcej wiem, czym ludzie się interesują.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys.,  
woj. kujawsko-pomorskie]**



*We mnie jest potrzeba, że my powinniśmy pod tym kątem coś robić. Ale mi brakuje wiedzy, jak takich tematów dotykać, jak się poruszać, jak wprowadzać, jak takie spotkania wprowadzić, jak to może wyglądać. Bo to co my robimy na tym tle, to jest intuicyjne. Być może też dlatego, że nie mamy w zespole osoby, która się na tym zna i to pociągnie. Żeby zacząć to robić, musimy się tego nauczyć, żeby to pokazać profesjonalnie. To nie musi być tak, że będziemy super przeszkoleni, ale też nie tak, że przeczytam ulotkę i zaczynam prowadzić. U nas bardzo się sprawdza, jeśli to nie my musimy być ekspertami, to by było łatwiej. Są oczekiwania od bibliotekarzy, że my mamy się znać na bardzo wielu rzeczach. Bibliotekarz ma obowiązków powyżej kokardy, a jest oczekiwanie, żeby umiał – więc żebyśmy nie byli jedynymi ekspertami. Niech będzie ktoś, kto będzie postrzegany w sposób prawdziwy.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys.,  
woj. podkarpackie]**

## Sposoby dotarcia do mieszkańców: różne formy, warsztaty, dzieci



*Jedni mieszkańcy chcą warsztatów, drudzy spotkania, inni materiałów edukacyjnych. Podejmując poszczególne aktywności trafiamy na rozmaitych ludzi. Trzeba działać na różnych płaszczyznach, czyli nie tylko kupić książki o globalnym ociepleniu i to wstawić na półkę. Pomocne są działania w formie obrazu – plakat, coś się dzieje – to bardzo działa na ludzi. Gdy obraz się wyświetla z tyłu, obraz i hasło reklamowe. Musi być hasło, które przyciągnie, nawet jeśli jest kontrowersyjne, żeby się chciało o tym rozmawiać. Musi być coś, co podziela.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. łódzkie]**



*Prelekcje się nie do końca sprawdzają, największe efekty dają warsztaty, wykorzystujące rekwizyty, budowa zielnika, dzieci coś budują, jest pogadanka i prezentacja, a potem dzieci wykonują dane zadanie, a kończy się to upominkiem.*

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys.,  
woj. wielkopolskie]**



*Kobiety trzeba ściągnąć przez dzieci, to byłoby najprostsze. Albo udać się na zebranie w szkole czy przedszkolu, żeby wychowawczyni powiedziała 10 minut, bo dzieci zawsze mówią rodzicom wszystko. Generalnie są rzeczy, których my nie przeskoczmy. Najbardziej praktyczne jest podejście przez dzieci – zaciekawić dzieci, żeby przyszły i wtedy rodzice przyszły. I ogłoszenia z ambony się super sprawdzają. Trzeba mówić o wszystkim, i wyłącznie w kontekście przyszłości ich dzieci. Stawiać w perspektywie 10–20 lat. Pokazać, co czym skutkuje, co wynika z czego, że to nie jest tak, pokazać jasno i dosadnie. Bardzo trudne zadanie. Wiejskie społeczności są trudne w dotarciu. Duże miasta to są inne realia, ludzie z dużych miast nie biorą pewnych rzeczy pod uwagę, bo nie wiedzą, że są. Tu nawet garsonka byłaby barierą.*

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. śląskie]**



*U nas skuteczne są zaproszenia (kopertowe, mailowe, te osoby czują się zobowiązane, żeby przyjść) – ja bym to włączył paniom w szkołach, żeby przyszły i przyprowadziły najlepszych uczniów. Nam się wydaje, że dane wydarzenie rozreklamowaliśmy, że już ogłoszone i fb, ale są konieczne plakaty wywieszane na mieście, to jest duży wysiłek żeby do każdej instytucji dotrzeć, to jest obciążenie dla pracowników. A teraz mam info, że ludzie wolą tego smsa dostać, wówczas wysyłam go jako ja, a nie jako instytucja – bo ja ich znam i ich zapraszam, to świetnie zdaje egzamin.*

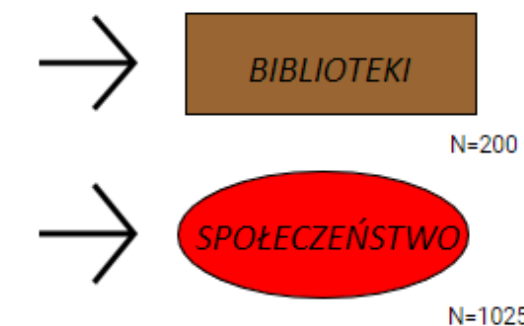
**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]**

## Preferowane typy zajęć oraz powody, by korzystający z biblioteki wzięli w nich udział – ekspert i ciekawy gość na pierwszym miejscu

**Preferowane formaty zajęć o tematyce klimatycznej**  
można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź



**Motywacja do wzięcia udziału w zajęciach**  
można było wybrać więcej niż 1 odpowiedź



### Pytania:

Niektóre biblioteki prowadzą zajęcia, które wykraczają poza wypożyczanie książek. Proszę zaznaczyć każdy ze sposobów prowadzenia zajęć przez bibliotekę, który mógłby Pana/ią zainteresować.

Jakie formy zajęć byłaby Pana/i zdaniem najskuteczniejszą formą promocji tematyki klimatycznej wśród mieszkańców?

Co mogłoby w największym stopniu Pana/i zdaniem zachęcić mieszkańców do uczestnictwa w takich zajęciach?

Co mogłoby w największym stopniu zachęcić Pana/ią do uczestnictwa w tego rodzaju zajęciach?

## Podczas zajęć o klimacie potrzebna jest osoba ekspercka



Fajny byłby cykl spotkań z ekspertami, którzy potrafią aktywnie prowadzić zajęcia, nie wykład akademicki, tylko rzeczy angażujące. Jeśli chodzi o spotkanie, to widziałabym ciemną salę, drzewko wkopane, wysuszone koryto, martwe zwierzęta, ludzie którzy się biją o butelkę wody, pokazanie jak Ziemia będzie wyglądała, element dramy by się sprawdził, dzieci to lubią. Będę szykowała zajęcia o nierówności społecznej, też z elementem dramy. Musi być jak u Hitchcocka, żyjemy w czasach, gdy przekaz musi być stosunkowo krótki i nie może być statyczny. I trochę atmosfera postapo, po czym wychodzi ekspert i mówi, że to nas spotka.

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. śląskie]**

Fachowiec, do cedowania wiedzy na swoim poziomie. Dorosły człowiek nie bardzo ma źródło takiej wiedzy. Ja jako laik nie jestem w stanie stwierdzić, czy to dużo czy mało, 1,5 cm rocznego wzrostu poziomu morza. To nawet my nie wiemy, a ludzie wiedzą jeszcze 10 razy mniej.

**[FGI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. lubelskie]**

Ludzie nie zdają sobie sprawy [z powagi zmiany klimatu]. Jediną grupą, która zdaje sobie sprawę z zagrożeń, są rolnicy. Chyba my jako instytucja nie mamy pracowników z takimi umiejętnościami i przygotowanych merytorycznie, by o takich trudnych tematach mówić. Żaden teoretyk nie przekáže mieszkańcom tej informacji, jak dobry praktyk. Ja nie mam narzędzi ani pracownika merytorycznie przygotowanego. Mi brak czasu, bo pomysły może i są. To za mały dział u mnie, większa byłaby prośba do firm i instytucji, które mają dostęp do danych, żeby pomagały. Na pewno trzeba zapraszać fachowców. Mój człowiek skupia się na szkołach, przedszkolach, seniorach.

**[IDI: biblioteka w gminie wiejskiej 10–20 tys., woj. wielkopolskie]**

Biblioteka jest w stanie zrobić zajęcia o klimacie, tylko trzeba mieć na to środki. Nie mamy problemu z zaproszeniem ludzi, ale to, że bibliotekarki powiedzą coś, to nie zadziała – trzeba mieć pieniądze na ekspertów i przekaz osób, o których już gdzieś kiedyś słyszeli, może nawet jakaś osoba publiczna, bo do takich mają większe zaufanie. Potrzebne są osoby znane z gazet i TV. Potrzebne mi informacje o osobach, które mogłyby porozmawiać. Do tego krótkie notki, fajnie opracowane materiały edukacyjne, książki, edukatory (nie suche statystyki, tylko coś co przemawia do ludzi w różnym wieku).

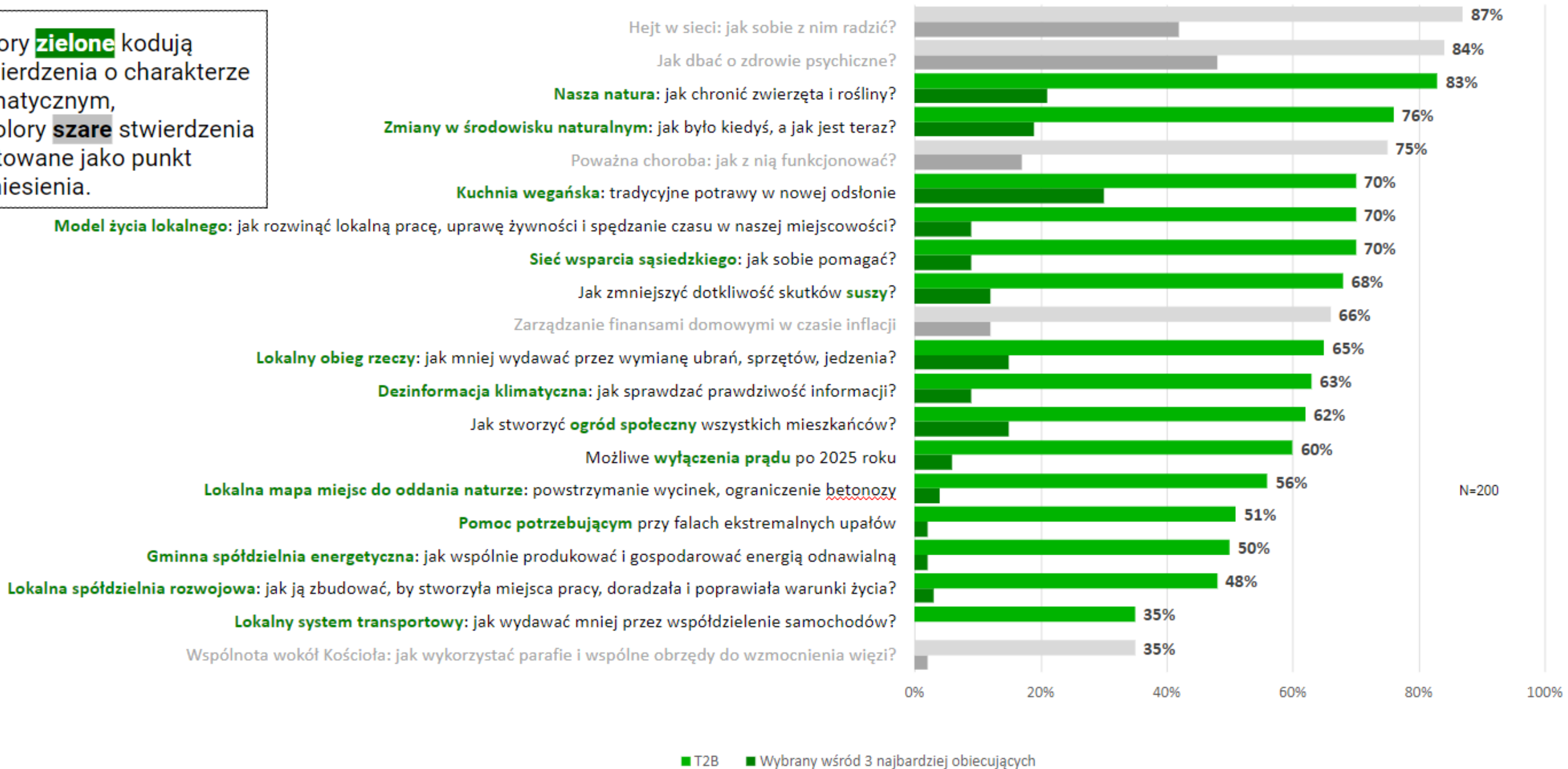
**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 10–20 tys., woj. łódzkie]**

Nie może o tym mówić bibliotekarz, to nie byłoby autentyczne – bo bibliotekarz się czegoś nauczył. To biblioteka musi zaprosić kogoś, kto będzie mówił. My sami możemy robić mniejsze kroki. Rozmawialiśmy ostatnio o drobnych krokach, my staramy się pewne rzeczy przemyślać, ale to są drobiazgi. U nas są kwestie ekologicznie nośne, typu tama w Beskidzie, której nie powinno być, bo zaburzy ekosystem, nie tak się robi retencję. Mamy tematy wycinki, rewitalizacja parku polega na tym, że wycięto 200 drzew. Tylko tu się z tego robią tematy polityczne – a trzeba tak to ująć, żeby to był temat ludzki. Więc musieliby za tym stać eksperci, i żeby to nie było kojarzone politycznie. Wtedy to myślenie o dzieciach, o czerpaniu z tego co mamy z planety i z klimatu, to jest argument, że to nie o polityce, tylko o przyszłości, zdrowiu, dzieciach. Czasami trzeba zaszokować danymi, tylko musi być do tego podbudowa. Osadzenie ważnych tematów w społeczności lokalnej, to jest ludziom bliskie. Ja muszę wiedzieć, że w moim mieście też mogą umrzeć ludzie – to jest powiązanie ważnych tematów z życiem lokalnym. Wtedy na pewno też się znajdują zainteresowane osoby. Albo dać tym osobom przestrzeń, żeby się tym ludzie zajęli, konkretnej debaty ekologicznej nie ma.

**[IDI: biblioteka w mieście powiatowym 20–50 tys., woj. podkarpackie]**

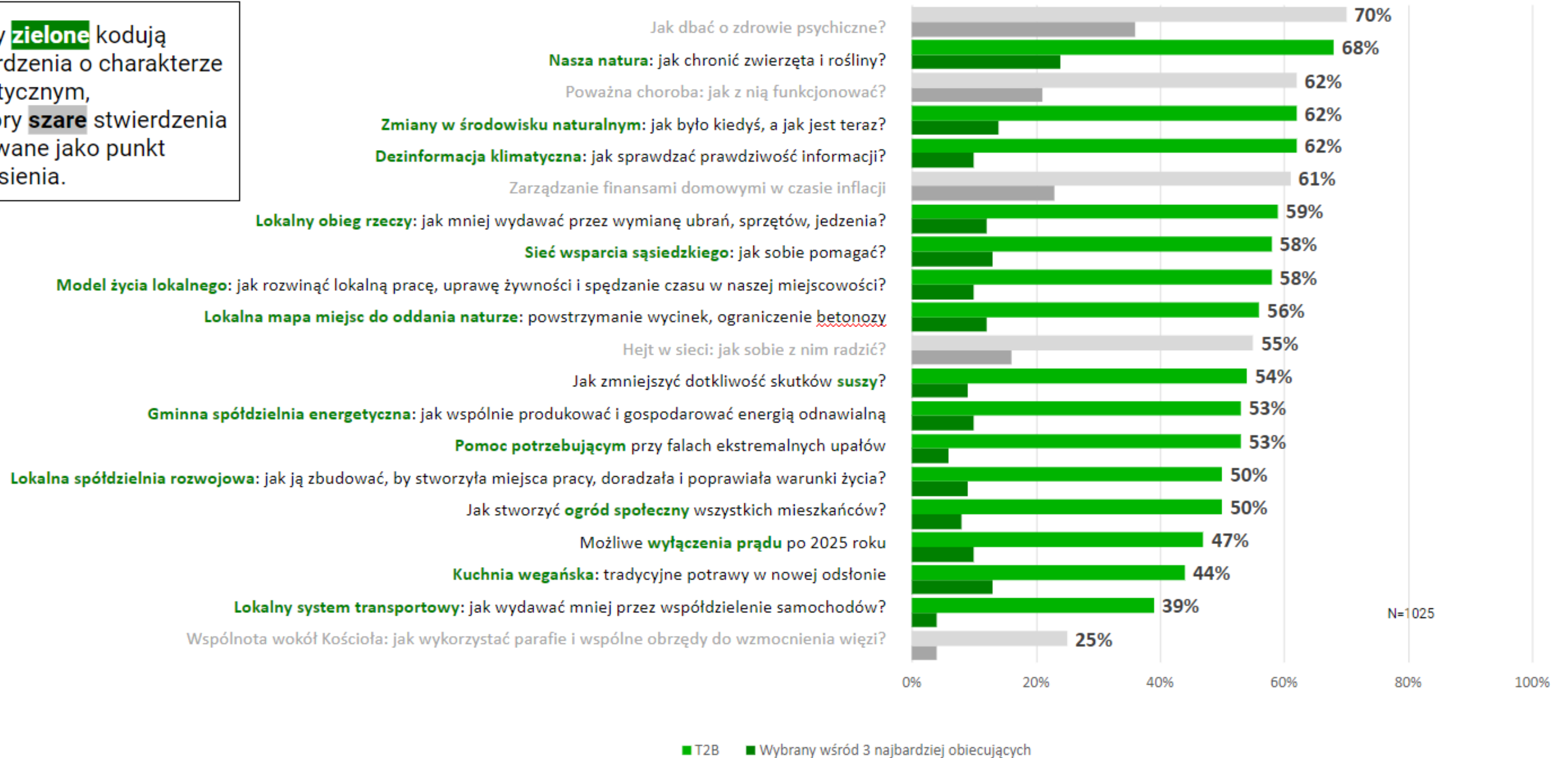
## Tematy klimatyczne, które biblioteki byłyby gotowe podjąć

Kolory **zielone** kodują stwierdzenia o charakterze klimatycznym, a kolory **szare** stwierdzenia testowane jako punkt odniesienia.



## Tematy klimatyczne, które społeczeństwo widziało w bibliotekach

Kolory **zielone** kodują stwierdzenia o charakterze klimatycznym, a kolory **szare** stwierdzenia testowane jako punkt odniesienia.

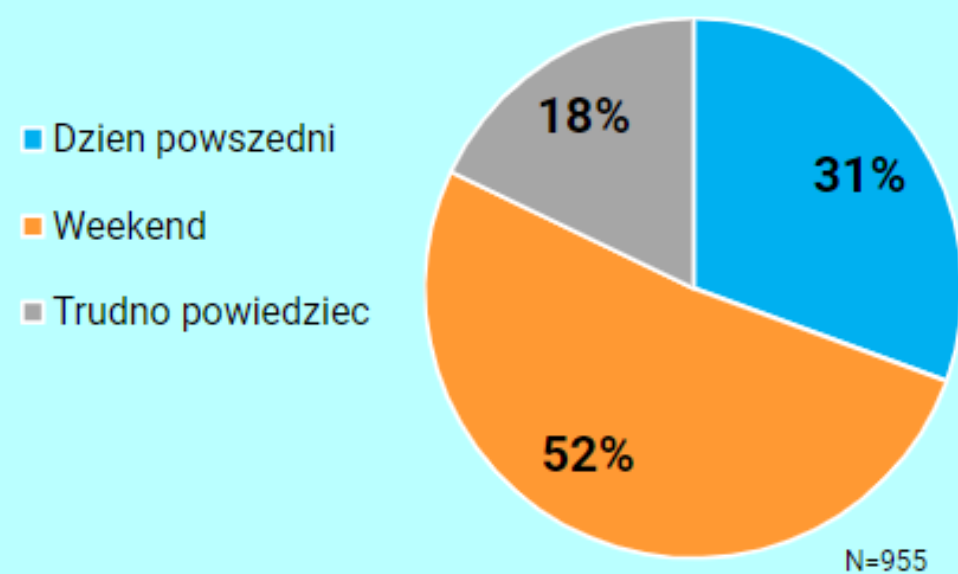




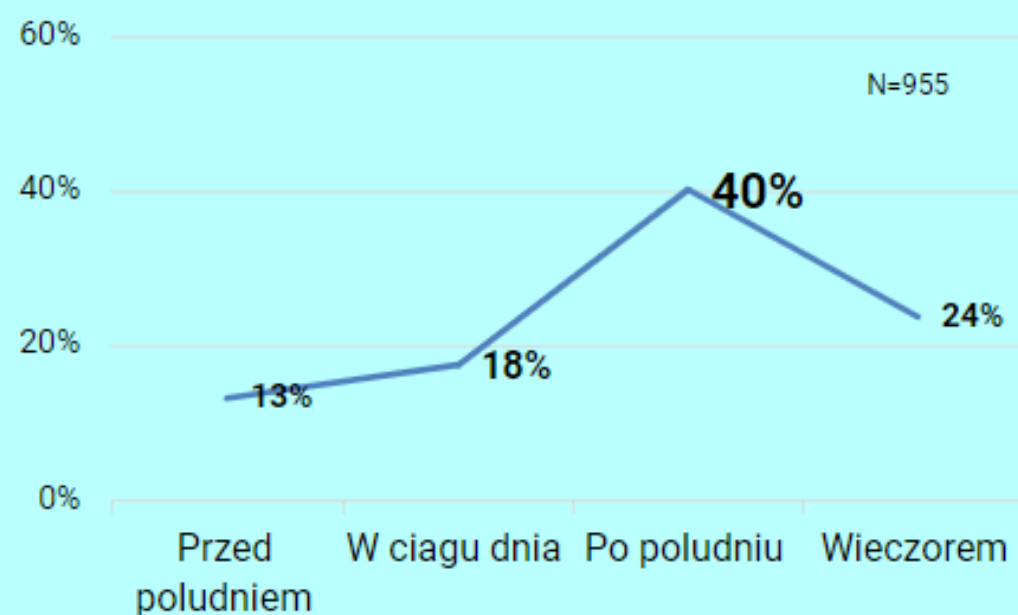
## Kwestie organizacyjne dotyczące zajęć o klimacie, prowadzonych w bibliotece

Ankietowane użytkowniczki i użytkownicy bibliotek wskazują, że najchętniej wzięliby udział w zajęciach związanych z klimatem w bibliotece głównie w weekend, po południu, a większość przeznaczyłaby na to 1–2 godziny.

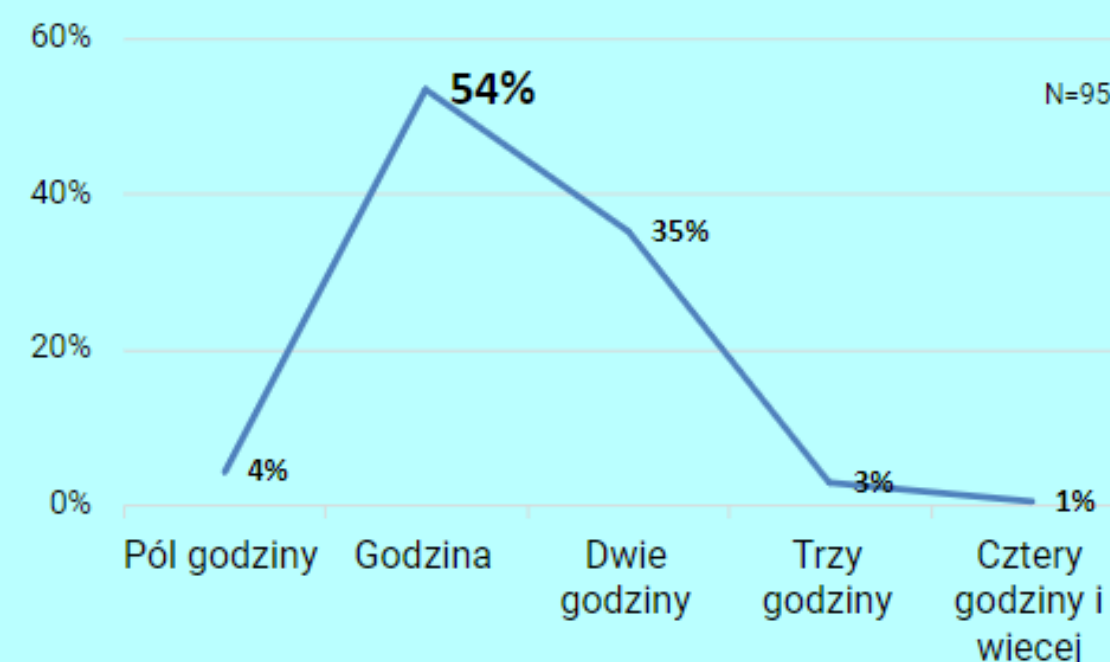
Odpowiedni dzień na zajęcia



Wygodna pora na zajęcia



Oczekiwana długość zajęć



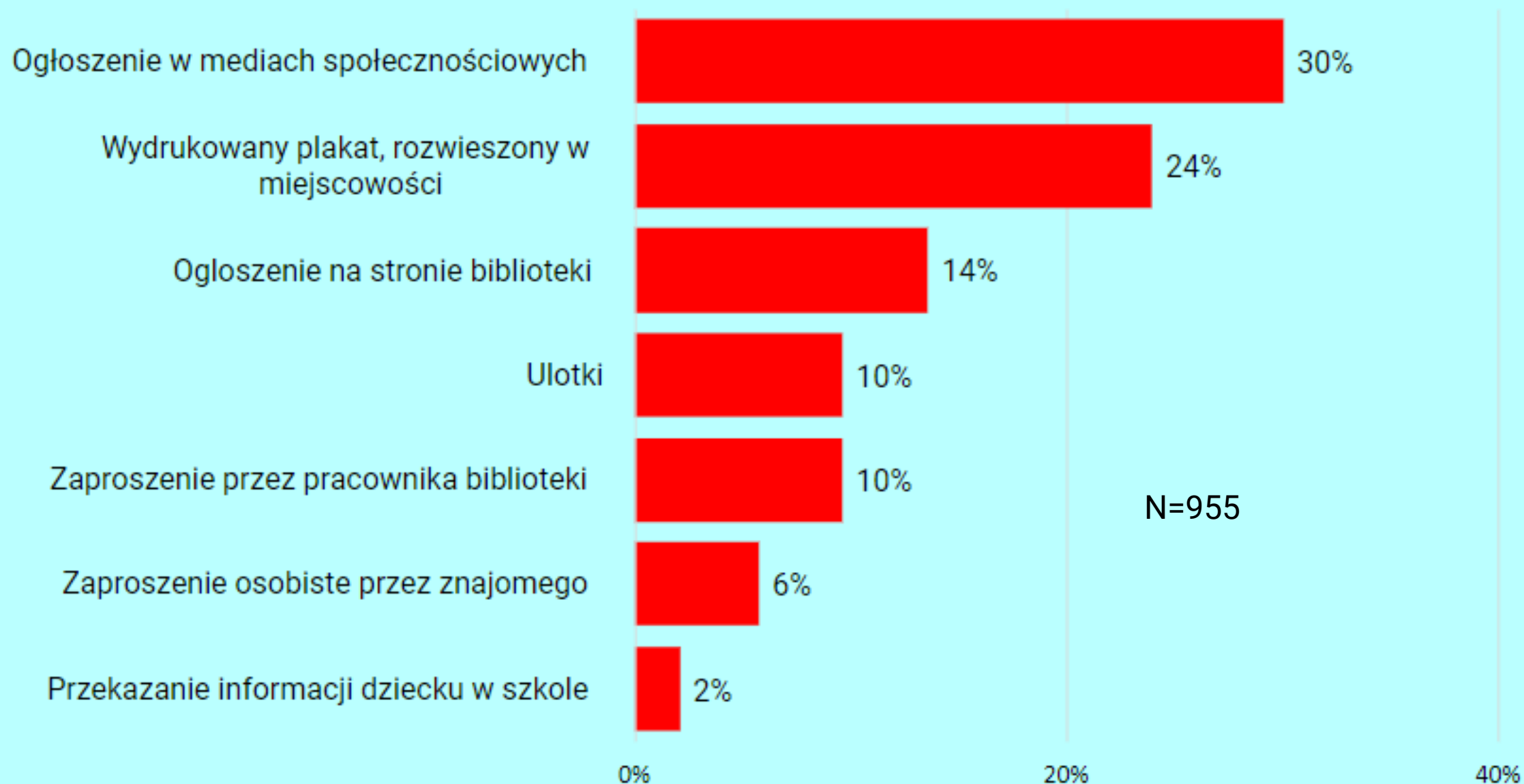
Pytania:

Kiedy najchętniej by Pan/i uczestniczył/a w tego rodzaju zajęciach?

O jakiej porze najchętniej by Pan/i uczestniczył/a w tego rodzaju zajęciach?

Jaka jest optymalna długość tego rodzaju zajęć, w których chciał(a)by Pan/i uczestniczyć?

## Sposoby dotarcia do potencjalnych uczestniczek i uczestników z informacją o zajęciach w bibliotece

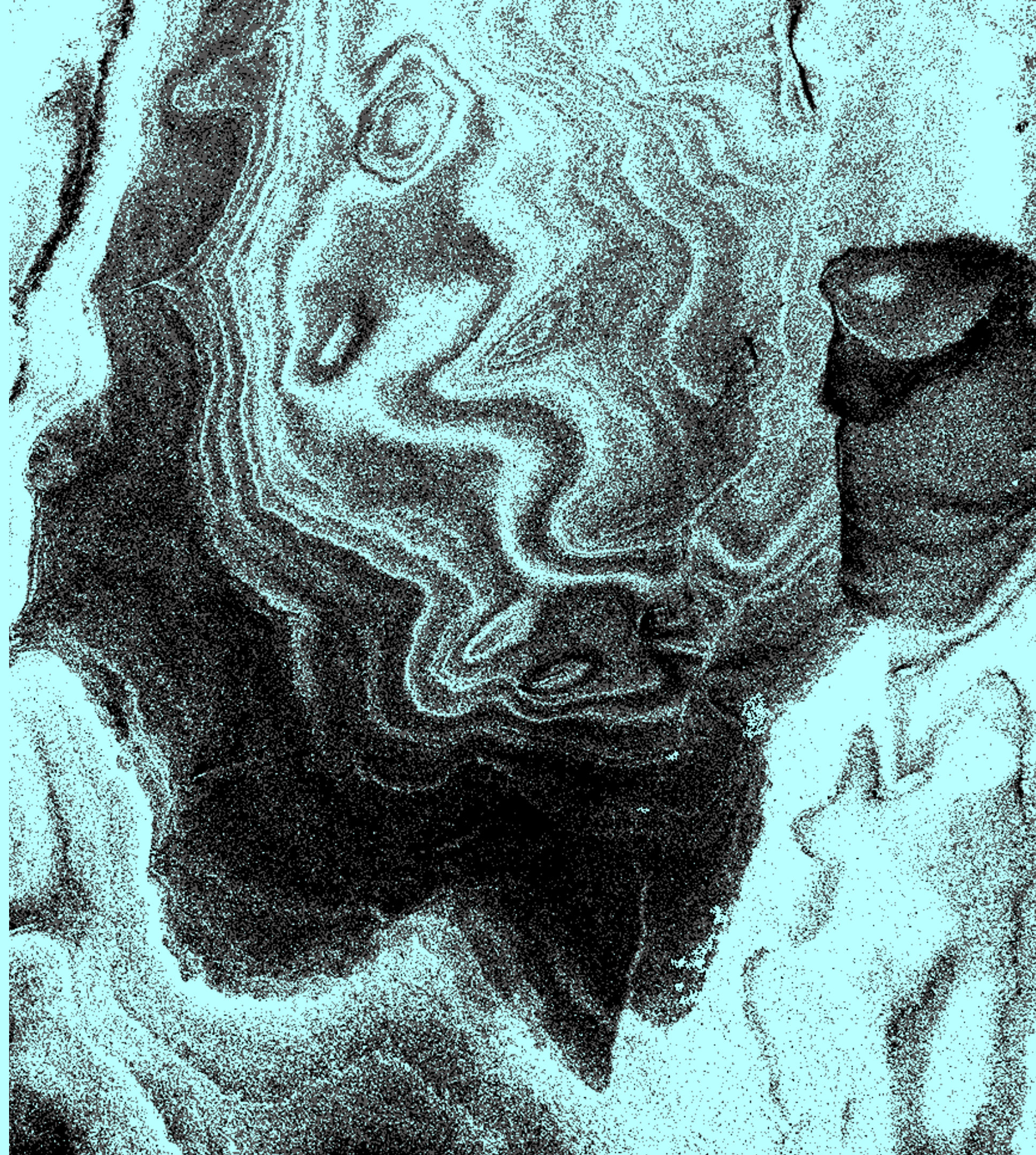


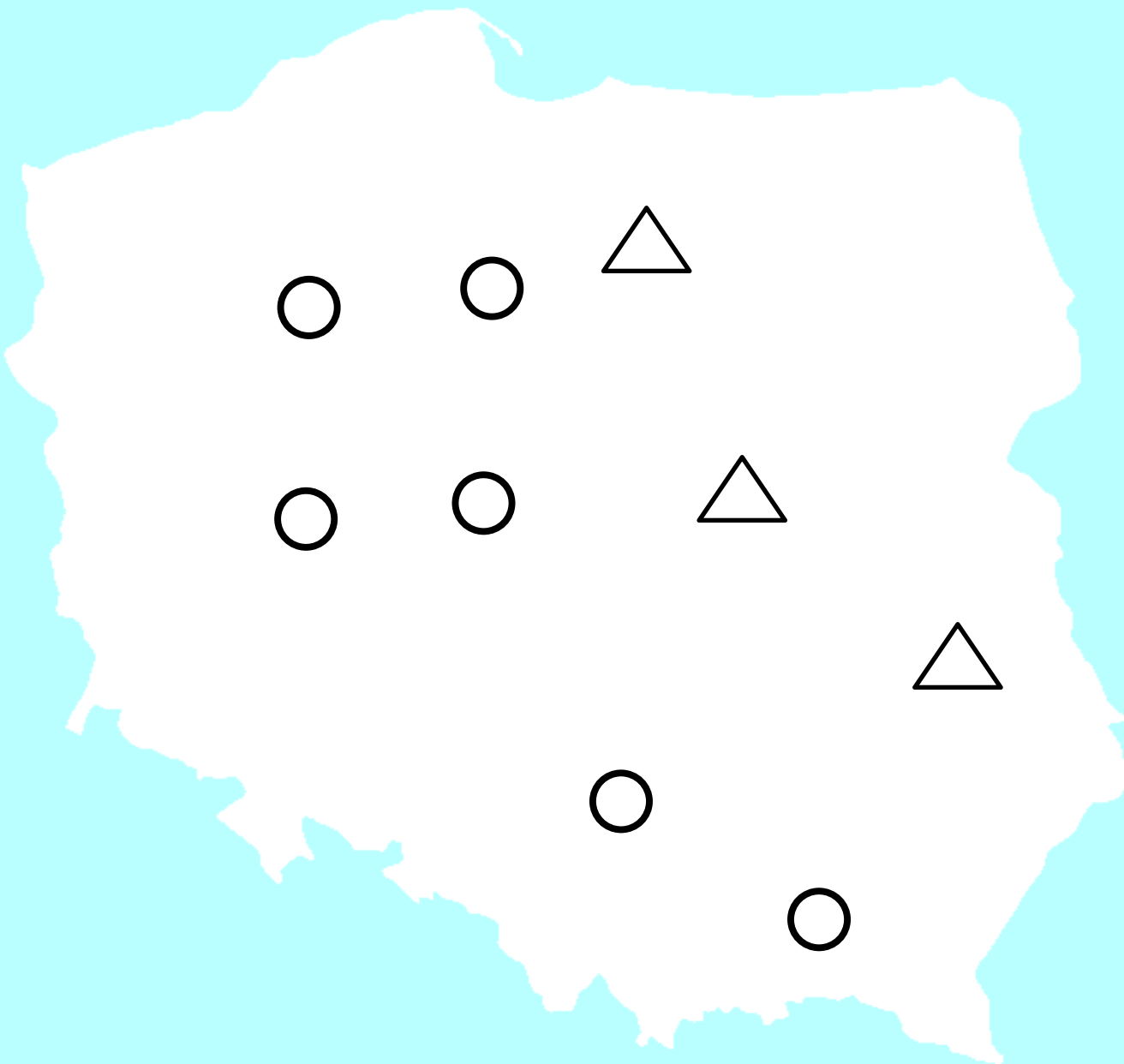
Media społecznościowe i plakaty to najlepszy sposób zapraszania na zajęcia związane z tematami klimatycznymi do bibliotek wg ich użytkowniczek i użytkowników.

Same bibliotekarki oceniają swoje możliwości dotarcia do odbiorców i odbiorczyń szerzej, wskazując, że prężne biblioteki mają w swoich bazach nawet 1/3 mieszkańców, mogąc do nich efektywnie dotrzeć w razie potrzeby. Metody dotarcia są różne, od klasycznej wizyty w bibliotece, przez punkt mobilny do książkomatów na dworcach kolejowych. Biblioteki stosują zaproszenia osobiste sms-owe, zawiadamiają rodziców poprzez dzieci, posługują się ulotkami.

Pytanie:  
Jaki sposób poinformowania o tego rodzaju zajęciach wydaje się Panu/i najskuteczniejszy w dotarciu do Pana/i?

# *METODOLOGIA*





**Badanie składało się z dwóch części: eksploracyjnej jakościowej oraz kwantyfikującej ilościowej.**

**Faza pierwsza projektu objęła badanie jakościowe**, realizowane w okresie maj – czerwiec 2023. Celem badania jakościowego była szeroka eksploracja sytuacji bibliotek w miejscowościach do 50 tys. mieszkańców oraz nastawienie pracowniczek i pracowników bibliotek do ewentualnego podjęcia tematyki zmiany klimat (szeroko rozumianej).

△ N=4 grupy fokusowe (FGI) zostały przeprowadzone bezpośrednio w wybranych lokalizacjach, każda trwająca 2 godziny. Na każdej obecnych było min. 5 osób, reprezentujących: dyrektorkę biblioteki, pracowniczkę/pracowników biblioteki, lokalne władze samorządowe, stowarzyszenia czytelników, lokalne organizacje społeczne i użytkowniczkę i użytkowników biblioteki:

- Miasto powiatowe 20–50 tys. mieszkańców, woj. mazowieckie,
- Miasto powiatowe 20–50 tys. mieszkańców, woj. warmińsko–mazurskie,
- Miasto siedziba gminy 5–10 tys. mieszkańców, woj. warmińsko–mazurskie.
- Miasto powiatowe 10–20 tys. mieszkańców, woj. lubelskie,

○ N=6 wywiadów indywidualnych (IDI) realizowany online, każdy wywiad z dyrektorką / kierowniczką biblioteki, trwający 1 godzinę.

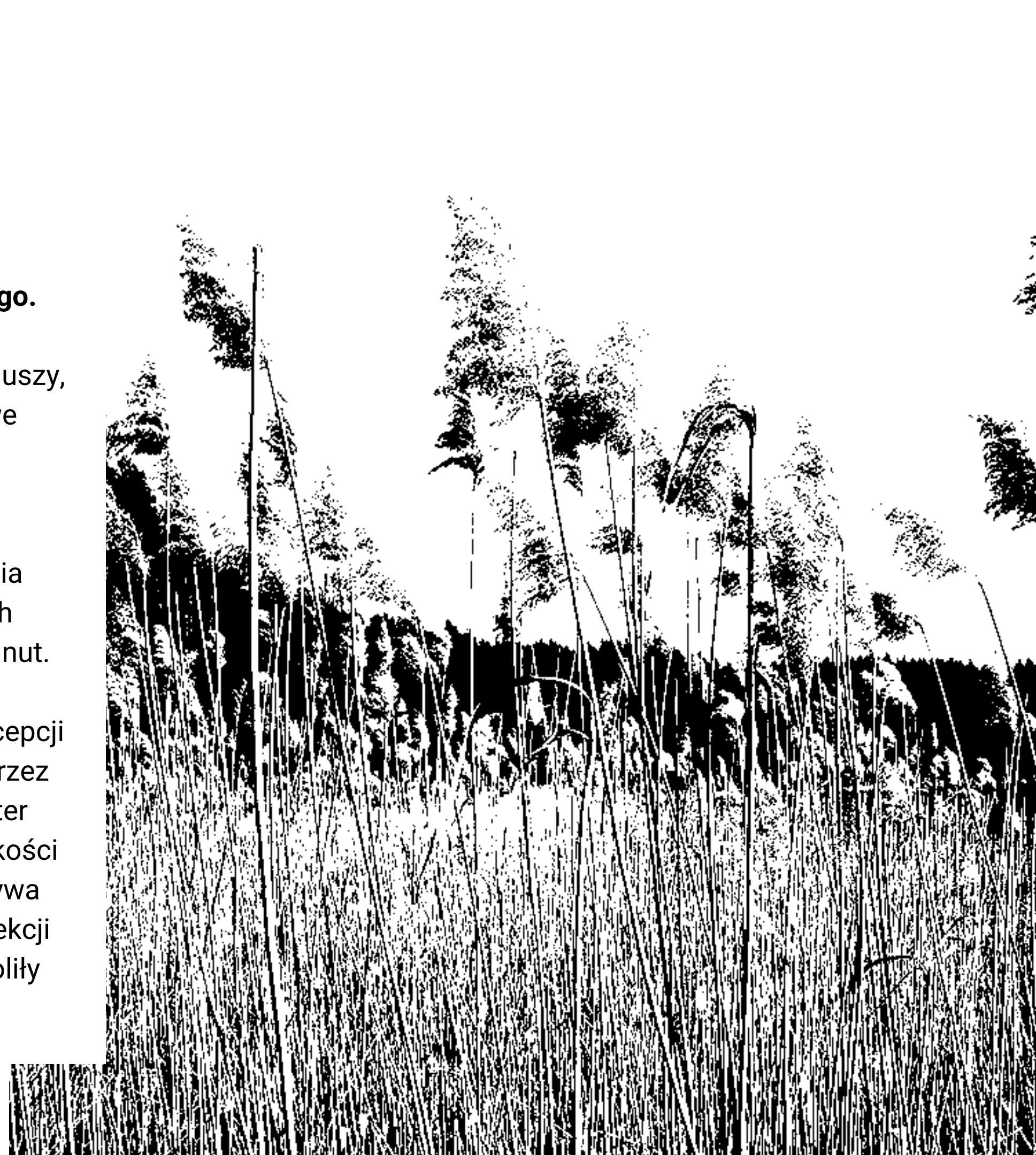
- Miasto powiatowe 10–20 tys. mieszkańców, woj. łódzkie,
- Siedziba gminy wiejskiej 5–10 tys. mieszkańców, woj. wielkopolskie,
- Siedziba gminy wiejskiej 10–20 tys. mieszkańców, woj. wielkopolskie,
- Siedziba gminy wiejskiej 10–20 tys. mieszkańców, woj. kujawsko–pomorskie,
- Miasto powiatowe 10–20 tys. mieszkańców, woj. śląskie,
- Miasto powiatowe 20–50 tys. mieszkańców, woj. podkarpackie.

**Faza druga projektu związana była z realizacją badania ilościowego.**

Wyniki badania jakościowego posłużyły do stworzenia kwestionariuszy, na bazie których zostały zebrane dane ilościowe. Badanie ilościowe zostało zrealizowane w czerwcu–lipcu 2023 roku i przybrało dwie postacie:

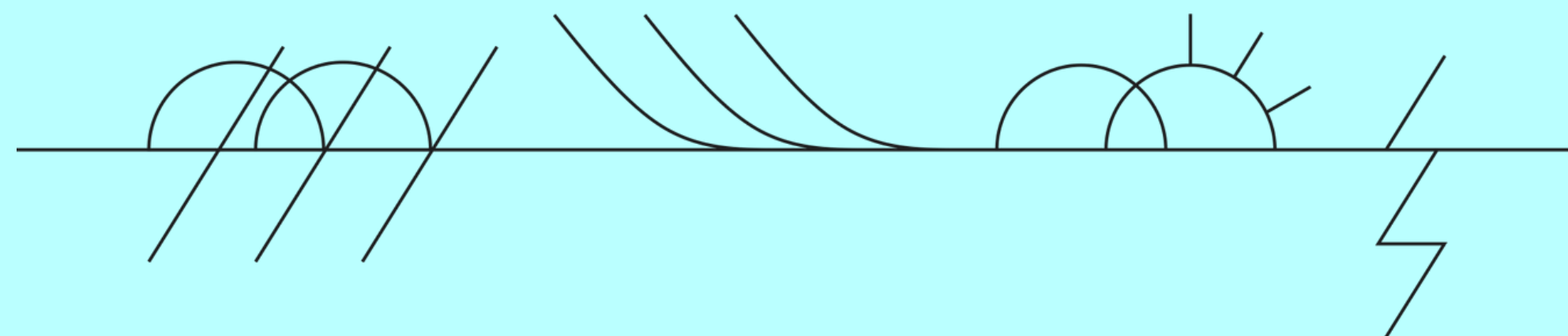
N=200 wywiadów CAWI z pracownikami bibliotek. Ta część badania została zrealizowana za pomocą ankiet internetowych, rozsyłanych systemowo na adresy mailowe. Średnia długość wywiadu to 15 minut.

N=1025 wywiadów CAWI z mieszkańcami Polski na temat ich percepcji bibliotek oraz intencji uczestnictwa w zajęciach proponowanych przez biblioteki. Wywiad również trwał ok. 15 minut. Próba miała charakter losowo–kwotowy, z kontrolą płci, wieku, wykształcenia, klasy wielkości miejscowości i województwa, spełniając warunki próby, którą nazywa się „reprezentatywną”. Modułową częścią kwestionariusza w tej sekcji badania były tzw. Golden Questions z innego badania, które pozwoliły na odtworzenie wcześniej wyłonionych segmentów.





# KONIEC



Autor badania  
Krzysztof Jodłowski  
DAY RAY  
[krzysztof.jodlowski@dayray.pl](mailto:krzysztof.jodlowski@dayray.pl)

Współautorka koncepcji badania  
Marta Piechocka–Nowakowska  
FRSI  
[marta.piechocka@frsi.org.pl](mailto:marta.piechocka@frsi.org.pl)

**FRSI**



European  
Climate  
Foundation

